

Slovenski Učitelji

*Pedagoška revija
in glasilo Slomškove družbe
v Ljubljani*

9-10

LETO XXXIX

1938

»Slovenski Učitelj« izhaja mesečno / Uredništvo (Fortunat Lužar) je v Ljubljani, Postojnska ulica 14, »Stan in dom« ob Tržaški cesti / Upravištvo je v Ljubljani, Jenkova ulica 6 / Naročnina letno 50 din / Članke in dopise sprejema uredništvo; reklamacije, naročnino in članarino pa upravništvo / Izdajatelj in lastnik je konzorcij »Slovenskega Učitelja« / Odgovorni urednik: Fortunat Lužar / Tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani (Karel Ceč)

Vsebina št. 9.—10.: Eno uro kmetijskega pouka v oddelku s štirimi razredi. P. A. — Učitelj — vzgojitelj — človek. Vinko Brumen. — Cankarjev problem »volje« in »moči«. Vinko Brumen. — Cvetje in dih iz šolskega dela. Milena. — Statistika za sebe. Albina Zakrajšek. — Misli ob desetletnici kmečko-nadaljevalnih šol. Fran Jandl. — Učna snov iz elektrike. Rafael Zazula. — Naša narodna zavest, vzgoja in obramba. Etbin Bojc. — Vpliv kinopredstav na mladino. Filipič Janez. — Historična studija o pisanju in branju v prejšnjih časih. Prof. Ema Deisinger. — Lendavska meščanska šola. Gumilar Fran. — Govor o priliki 60 letnice državne mešč. deške šole v Krškem, Filipič Janez. — Otrok ne mara jesti. — Ema Deisinger. — O razvoju šolstva na Viču. Iv. Štrukelj. — Izvestje mladinske glasbe v šol. letu 1937/1938. Peter Mislej. — Dva narodna voditelja in narodna vzgojitelja. Etbin Bojc. — Občni zbor Slomškove družbe. Tajniško poročilo. Poročilo urednika. — Književne vesti. — Beleške. — Razglednik.

Strukturna psihologija in pedagogika

Spisal Etbin Bojc.

Ponatis iz »Slovenskega Učitelja«.

Komisijska založba Jugoslov. knjigarne. Cena 10 din. Obseg 32 str.

To delo je prikaz najnovejše smeri v psihologiji in pedagogiki. Hkrati začrtava znanstveno možnost celotnostnega življenjskega in svetovnega nazora, osnovanega na človeški duševnosti.

»Razprava je teoretično zasnovana, čeprav opozarja na pomen strukture za človekovo praktično življenje in za vzgojno vodstvo. B. je s to razpravo opozoril slovenske pedagoško zainteresirane ljudi na novo smer moderne psihologije, ki raziskuje totalnost človeka in se ne izgublja v podrobnostih. Ta psihologija hoče celo podrobnosti in posameznosti razlagati iz celotnosti ali iz strukture, iz človekove notranje gradnje. Razen človeka kot strukturne enote pokaže B. tudi socialne strukture družine, naroda in Cerkve. Ob Kruegerju in Wernerju določi pojem strukture, pokaže zgodovinski razvoj te psihološke smeri in poda posamezne vrste struktur. Končno poda še zvezo med struktarno psihologijo in med pedagogiko, kolikor postaja ta vedno bolj osebno usmerjena.

Bojčeva razprava je izpolnila vrzel v naši psihološki in pedagoški literaturi ter bo kot zgoščen prikaz opozorilo in izhodišče za vse tiste, ki bi v svoji sociološki miselnosti postali slepi za osnovni pomen človeka v pedagoški teoriji in praksi.« (Dr. Gogala, »Čas«, štev. 9-10, str. 318.)

Nekaj izvodov te knjige je še v zalogi.

Položnica poštne hranilnice za »Slovenskega Učitelja« ima št. 11.073.

Naročnina za list znaša 50 din, člani »Slomškove družbe« plačajo letno s članarino vred samo 55 din.

P. A.

Eno uro kmetijskega pouka v oddelku s štirimi razredi

V podeželskih ljudskih šolah je kmetijski pouk važnejši del pouka sploh, brez ozira na to, da so nanj tesno vezana tudi ostala spoznavanja.

Strogo kmetijski pouk na »enorazrednici« se zdi marsikateremu učitelju ali učiteljici veliko breme. Čas mine brez prave koristi za učence, pa tudi učitelj nima po končani uri prijetne zavesti, da je del svoje dolžnosti vestno izvršil. Res je, da mnoge šole nimajo primernege vrta, res pa je tudi, da to ni vedno vzrok, da se učenci in učitelj dolgočasijo v uri, za katero dnevnik predvideva kmetijsko snov.

Z majhnimi izjemami tiči vzrok v učitelju, ki le površno pozna kmetijstvo in njega zahteve, kar nujno prinaša pomanjkljive, če ne negativne uspehe v šoli. Zraven tega je učitelj na manjši šoli dostikrat še tako neroden, če je to pravi izraz za pomanjkljivo pripravo, da pri kmetijskem pouku ne uporabi niti tega, kar se mu samo in zastonj ponuja.

Ne vem, če je v duhu zakona, da na mnogih šolah obstoji kmetijski pouk iz čiščenja sadnega drevja in vrtnih poti. Včasih še preneso nekaj gnojnice ali prekopljejo kako gredico. To pa je tudi vse. Res, to je mnogim začetek in konec kmetijskega pouka, kar pa nikakor ni v korist našega podeželskega ljudskega šolstva.

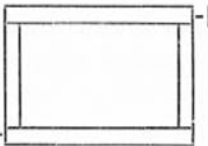
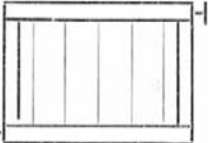

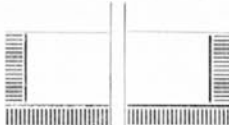
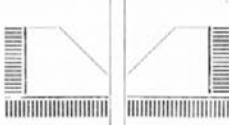
Na niže organiziranih šolah se kmetijski pouk utesni kar moč v majhen obseg. Oddelke sestavljajo največkrat kar štirje razredi, zato je mnogim še teže čolnariti v teh vodah. Ta pouk v oddelku s številnimi razredi res ni igrača, toda učitelj, ki je svojo izobrazbo raztegnil prav na vso ljudsko šolo, se bo kmalu znašel in imel lepe uspehe. Razdeliti mora snov, čas in učence, da dobe vsak svoje, da je po končanem delu v duši vsakega učenca nov odtisek z jasnimi obrisi.

Spodaj navajam v pregledu delo za eno kmetijsko uro. Začrtal sem le obseg dela, ki naj ga v eni uri izvrše učenci štirih razredov pod vodstvom enega učitelja. Ne morem podrobneje nakazati, kako naj se delo v posameznih razredih razvija, tudi ne morem voditi učitelja od razreda do razreda, kot je to mogoče pri nekaterih drugih predmetih, ker ni možno predvideti, kako bo šlo v posameznih razredih od rok. Bolj ko ima učitelj svoje zmožnosti v oblasti, lepše poteka delo in bolj zadovoljivi so uspehi. Moram pa reči, da mora biti kmetijski pouk pester, okrašen s praktičnim delom in brez suhoparnega besedičenja.

Načrt za učno uro

Čas: Pomlad

Kraj: Šolski vrt

1. razred:	2. razred:	3. razred:	4. razred:
Učna snov: cepljenje v drevesnici	Učna snov: sajenje česna	Učna snov: žičenje satnikov	Učna snov: saditev sadnega drevesa
<p>Učenci pod nadzorstvom učitelja cepijo v drevesnici jabolčne ali hruškove divjake.</p> <p>Potrebščine:</p> <p>nož, škarje, cepiči, rafija, zažozda, cepilna smola.</p>	<p>Učenci razdele glavice česna v stroke, nato sade na gredice v trikotno zvezo</p> <p style="text-align: center;">.....</p> <p style="text-align: center;">.....</p> <p style="text-align: center;">.....</p> <p style="text-align: center;">.....</p> <p style="text-align: center;">.....</p> <p style="text-align: center;">.....</p> <p style="text-align: center;">.....</p> <p style="text-align: center;">.....</p> <p style="text-align: center;">.....</p> <p style="text-align: center;">.....</p> <p style="text-align: center;">.....</p> <p>ali pa v štirikotno zvezo</p> <p style="text-align: center;">.....</p> <p style="text-align: center;">.....</p> <p style="text-align: center;">.....</p> <p style="text-align: center;">.....</p> <p style="text-align: center;">.....</p> <p style="text-align: center;">.....</p> <p>Potrebščine:</p> <p>česenj, klin, vrvica.</p>	<p>Učenci zaznamujejo na satnikih mesta, ki jih nato preluknjajo za žico.</p> <p>Nato zabijejo na vse satnike žebličke, ki drže žico.</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p>Potem razrežejo žico na potrebno dolge kose in jo vpeljejo skozi luknjice v satniku.</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p>Ko je žica vpeljana jo napno in zabijejo žebličke. Komur se zdi, da je vodoravno žičenje boljše, označuje in luknja krajši stranici satnika</p> <p>Potrebščine:</p> <p>satnik, žica, žebli, svinčnik, meter, kladivo, klešče, durgelj ali šilo.</p>	<p>V jeseni izkopljejo učenci jamo</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p>Prekopano zemljo zmešajo s kompostom, apnom, cestnim blatom itd.</p> <p>V sredo jame zabijejo kol.</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p>V jamo zmečejo vso mešanico in napravijo okoli kola za ped visok kolobar.</p> <p>Sele nato izkopljejo ob kolu tako globoko jama, kot je potrebna za korenine drevesa.</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p>Sele sedaj obstrižejo korenine ter postavi-jo drevo h kolu.</p> <p>Na korenine prineso dobre vrtnne zemlje in gnoja ter končno drevo zalijejo.</p> <p>Potrebščine:</p> <p>orodje; lopata, rovni- ca ali motika, grablje, kol, bat, gnoj, aono itd., žaga, škarje, nož, rafija.</p>

Vpis v dnevnik

Cepljenje hruškovih divjakov v drevesnici.	Saditev česna	Žičenje satnikov.	Dobra saditev sadnega drevja.
--	---------------	----------------------	----------------------------------

Rad bi s tem prepričal tega in onega, ki je v zadregi pred kmetijsko uro in nezadovoljen po uri, da ni to nič takega, kar bi presevalo človeške moči. Treba je le nekaj skromnega dela, pa postanejo kmetijske ure pri- ljubljene učitelju in učencem. Kmetijski pouk se potem začne ne s pletvijo poti in ne konča z žaganjem suhih drevesnih vej, pač pa postane temelj ostalemu pouku v podeželski ljudski šoli.

O p o m b a u r e d n i k a. Kmetijski pouk se da dobro strniti z ri- sanjem. Že v predhodnih urah rišejo učenci in učenke prosto najpotreb- nejše vrtno potrebščine. Te jim prinese učitelj po možnosti v šolsko sobo in učenci jih pregledajo. Po dejanskem delu na vrtu pa pregledajo še enkrat prve risbe in jih koj izpopolnijo ali popravijo. Lahko napravijo to pod vod- stvom učitelja v delavne zvezke ali pa na posebne liste. Učitelj pokaže tudi slike iz raznih cenikov. Vse to je podlaga, da zna kmetovalec pozneje tudi s svinčnikom ali risanjem predstaviti, ako kaj kupuje, ponuja ali pro- daja. Strniti se da kmetijski pouk v isti ali prihodnjih urah z računstvom pri uporabnih nalogah. Vaditi je mnogo, da znajo učenci sestaviti kake ponudbe o svojih pridelkih, oziroma izdelkih. Opazil sem med svetom, da je to eno najbolj pomanjkljivih znanj kmečkih ljudi.

Vinko Brumen

Učitelj — vzgojitelj — človek

(Konec.)

In če kdo, mora tak biti vzgojnik. Zato je pri njem povsem opravičena zahteva po nadaljnji izobrazbi, ki je seveda še posebno možna edino kot lastna izobrazba. Prav razveseljivo je dejstvo, da je za to zadnji čas precej zanimanja, kar kaže, da je med učiteljstvom potreba po izobrazbi živa. Še bolj razveseljivo pa je dejstvo, da skušamo danes tej potrebi tudi po možnosti ustrezati in je ne puščamo v nemar. S tega stališča ima tudi ta prvi pedagoški tečaj našega pedagoškega društva s tako visoko udeležbo svoj razveseljiv pomen.

Toda tudi glede pomena takih tečajev si moramo biti povsem na jasnem. Naš tečaj n. pr. traja teden dni. To je gotovo veliko premalo, da bi moglo za eno leto oživeti pedagoško kulturo vsakega udeleženca. Tak tečaj more dati le čim več pobude za lastno izobraževanje. Tega pa mora učitelj gojiti doma. Služi pa mu v to berivo, znanstveno kot leposlovno, delovne zajednice, kjer se lahko člani porazgovore o raznih vprašanjih, popotovanja, obisk umetnostnih razstav itd., vse to so sredstva take vse- stranske nadaljnje izobrazbe, takega osebne razgovora s kulturo. Seveda čim več takega more učitelj uporabiti, tem bolje zanj, tem več bo storil za svojo osebno kulturo. V prvi vrsti pa bo mislil na tisto, do česar čuti osebno nagnjenje in kar mu bolj dovoljujejo prilike, v katerih živi. Pritisk in kontrola od zgoraj tu ni na mestu, to je vprašanje osebne čuta odgo- vornosti, ki pa je že znak precej visoke in žive osebne kulture. Da pa bo vzgojnik mogel svojim izobrazbenim potrebam čim bolj zadostiti in upo- rabiti čim več sredstev za oživljanje osebne kulture, je seveda potrebno,

da je tudi gmotno toliko podprt, da mu je to mogoče, da more popotovati, kupovati knjige, obiskovati razstave itd. Vemo pa, da je v tem dandanes najbolj boleča točka vsakega dobrega prizadevanja.

Toda peska si ne smemo metati v oči in delati komu krivice. Vsak človek, ki hoče ostati kulturno živ in zlasti še vsak vzgojnik seveda potrebuje duhovne pobude tudi v nadaljnjem življenju in ne le v mladosti. Toda te nikakor ne dobiva le iz knjig ali iz predavanj, kjer govore največ teoretiki ali vsaj kot teoretiki. Nikakor ni namreč nujno, da bo najboljši vzgojnik oni, ki je preštudiral največ pedagoških knjig ali jih morda celo sam napisal. Komur ni to po naravi dano, tudi iz »pedagoških« knjig ne more dobiti. Pač pa se ta naravna sposobnost da oplemenititi, izoblikovati in izobraziti ali kako se naj izrazim, in to se more zgoditi tudi ob pedagoški teoriji, nikakor pa ne le ob njej. Kajti kakor naša običajna šolska izobrazba ni edino zveličavna pot do izobrazbe, temveč nudi življenje samo nešteto izobrazbenih poti, dočim šola često le izšola, a ne izobrazí, tako se more prava pedagoška nadarjenost razviti in izoblikovati tudi v samem življenju. A s pomočjo pedagoške teorije in le deloma z uvajanjem v pedagoško prakso izobrazujemo pedagoške zato, ker je ta oblika pedagoške izobrazbe še najbolj dostopna racionalizaciji in reglementaciji. Glavno je torej pedagoška nadarjenost. In prav ima Kerschensteiner, ki trdi, da je mnogo več pedagoško nadarjenih med onimi, ki so brez imena šli skozi življenje, kakor pa med zvezdami prvega, drugega in tretjega reda, ki jih našteva zgodovina pedagogike. Ko bi bila pedagoška nadarjenost vezana na učenost ali tudi le na pedagoško vedo, bi človeštvo že davno bankrotiralo. Sam je Kerschensteiner vedel iz dolge izkušnje kot šolski nadzornik, da je tudi med dobrimi pedagoškimi pisci izmed učiteljev ljudskih in srednjih šol le prav majhen odstotek takih, ki so obenem tudi dobri učitelji in vzgojitelji. Kajti v študiju pedagogike je tudi nevarnost, da se izoblikuje le teoretska (znanstvena) nadarjenost, zanemari pa se pedagoška, da tukaj ponovno niti ne podčrtujem nevarnosti, da se zanemari ali celo zaduši tudi pravi stvariteljski temelj človeka, njegova človeškost, osebnost, jaz . . .

Kakor pa ne more le pedagoška teorija narediti dobrega vzgojnika, tako tudi vsi zakoni in določbe, organizacija in uprava, učni načrti in urniki sami ne morejo privedi do pedagoških uspehov. Vse to je le instrument, ki prav zveni samo pod rokami umetnika. Najgloblje v izobrazbenem delu ne morejo same institucije nikoli izvesti, osebnosti nikoli nadomestiti; najgloblje nastane samo v blagoslovljenem hipu, ko se stakneta človek in človek. Lepa reč je dobra organizacija šolstva in ostalih vzgojstvenih institucij, toda vse to je le telo, dober vzgojnik pa je duša vzgojstva, nas uči Spranger. Telo pa ne živi, če ni duša živa. Zato za konec še enkrat naglašam: najdražje imetje, kar ga more izkazati kultura in prav posebno še pedagoška kultura, je — č l o v e k.

O p.: Pri sestavljanju predavanja sem se deloma naslonil na nekatera dela; ta govore natančneje tudi o marsikaterem vprašanju, ki sem se ga sam mogel le dotakniti. Omenim naj le:

- Cohn J.: Geist der Erziehung. Leipzig und Berlin 1919.
 Copei Fr.: Der fruchtbare Moment im Bildungsprozeß. 1930.
 Fischer A.: Erziehung als Beruf. Leipzig 1921.
 Glaeser F.: Die Bedeutung des Studiums der theoretischen Pädagogik für die Praxis des Lehrers an den höheren Schulen — v: Theoretische Pädagogik und das höhere Lehramt. Leipzig 1932.
 Kerschensteiner G.: Die Seele des Erziehers... Leipzig-Berlin 1921
 Kerschensteiner G.: Das Grundaxiom des Bildungsprozesses. Berlin 1917.
 Ozvald K.: Kulturna pedagogika. Ljubljana 1927.
 Ozvald K.: Pedagogika in filozofija. »Popotnik« 1935—36, 145 sl.
 Ozvald K.: Znanstvena pedagogika in življenje — predavanje na univerzi 1933/34.
 Schneider Fr.: Psychologie des Lehrerberufes. Frankfurt a. M. 1923.
 Simmel G.: Schulpädagogik. Osterwieck-Harz 1922.
 Spranger E.: Gedanken über Lehrerbildung. Leipzig. Brez letnice (druga izdaja).
 Spranger E.: Kultur und Erziehung. Leipzig 1928¹.
 Spranger E.: Umriss der philosophischen Pädagogik — v »Internat. Zeitschrift für Erziehungswissenschaft 1933/34.
 Spranger E.: Lebensformen. 1922².
 Vowinkel E.: Psychologie der Pädagogik. Berlin 1921.

Vinko Brumen

Cankarjev problem „volje“ in „moči“

Nekaj psiholoških opomb

I

Vse Cankarjevo delo je prav za prav le osebna izpoved. Toda v posebni meri velja to — poleg nekaterih drugih spisov — tudi za »Voljo in moč«. Izidor Cankar misli, da je Ivan poleg »Lepe Vide« v svoji »Volji in moči« najjasneje izpovedal svojo življenjsko filozofijo; pri tem se je pokazal kot izrazitega dualista, pristaša nazora o sožitju dveh principov v svetu: Boga in sveta, duše in telesa, etičnega stremljenja in grešnega ravnanja, tostranosti in onostranosti, uma in vesti, umskega spoznavanja in nekega drugega dojemanja resnice z očmi duše« (Zbr. sp. XVI. zv. str. X). — Saj je bil Ivan Cankar že od vsega početka dualist. Že od vsega početka je »začaran strmел v nasprotje med svojim sanjanim svetom lepote, čistosti, ljubezni in svetom realnosti« (Zbr. sp. XVII, str. V.). A spočetka je s tem merilom meril zlasti človeške družbe v celoti in je našel v njej dvoje tipov ljudi: »na eni strani je zlagani, mogočni, debeli, nasilni, brezsrčni, domoljubni veljak, na drugi strani je naivni, slabotni, sestradani, ponižani, sanjavi, uporni umetnik«. (Zbr. sp. XVII, str. V.). Tedaj se je vedno znova vračal v »dolino šentflorjansko« in kazal njene svetle in temne strani. Pozneje pa se mu je to nasprotje zožilo v posameznega človeka. V poedincu je odkrival sedaj notranji razkol in ga vedno znova podrobno analiziral. Risal nam je Perjevca in Jarebičarja, Jošta in Bratino, osebe iz »Lepe Vide«, pa Milana in Mileno.

Za knjigo »Volja in moč« pravi Izidor Cankar, da »je vrsta podob iz večnega boja med dušo in telesom, hrepenenjem in dejanjem, čistostjo in

grehom in najbolj sistematična izpoved avtorjevega dualističnega gledanja na svet. To je vrsta v bistvu tragičnih dogodkov, ker se konflikt med onima praprvinama življenja nikjer ne konča z zmagó duše, ki je pesniku višji in boljši princip« (Zbr. sp. XVI, str. XIV).

Težko je podrobneje analizirati in pojmovno prikazati ta razkol, ki ga Cankar nakazuje že z naslovom dela: »volja« in »moč«, zlasti še, ker nam v vseh treh novelah ne prikazuje istega razkola v človeku, temveč vsakokrat — rekel bi — v neki drugi ravnini, ne le perspektivi.

V p r v i noveli, »Melitta«, nam riše pisatelj v Perjevcu in Jarebičarju razkol med gonom po uveljavljanju samega sebe in n e - močjo, da bi temu gonu ustregla. Oba stremita, da bi se dvignila do idealov, ki so ravno zato tako visoki, ker oba več ali manj čutita, da jih ne bosta nikoli dosegla. Pri obeh »volja« sili »moč«, da ji sledi; ko pa moč prvič odpove, odstopi tudi volja od svojih zahtev in oba se utopita.

V d r u g i noveli, »Mira«, čuti Miha Jošt tudi usoden razkol v sebi, vendar to ni isti razkol med težnjo, da bi se uveljavil in zavestjo nemoči, da bi to storil, temveč to je znani razkol med »duhom« in »mesom«, med »dobrim« in »zlim«. To je čisto moralno, dočim je v prvem primeru zgolj psihološko razmerje med obema členoma nasprotja. Morda bi lahko izrazil to dvojnost tudi tako, da bi označil prvega kot enodimenzionalno, drugo pa kot dvodimenzionalno nasprotje. S tem bi hotel povedati, da se vrši vendar v prvem primeru borba le za en sam ideal, za uveljavljanje, in le zaradi n e - moči ga Perjavec in Jarebičar ne dosežeta. Nima pa ta neideal sam nič privlačnega na sebi, zato tudi ni možno nikako nihanje med njima. V drugem primeru pa se vendar vrši borba med dvema idealoma, ki bi ju lahko imenovali ideal duha, dobrega in ideal mesa, zlega. Etično je prvi pozitiven, drugi pa negativen, psihološko pa sta vsak zase nekaj pozitivnega. Duh hoče k prvemu, meso pa vleče k drugemu, človek pa lahko niha med obema ter se približuje včasih bolj prvemu, pa zopet bolj drugemu.

Saj je tudi prav značilno, da je Cankar v prvi noveli poosebil ideal v Melitti, ki pa nima nikake protiuteži. Jakob Jarebičar hoče napraviti njen kíp, pa tega ne more; zato se utopi. V drugi noveli pa je postavil Cankar d v a simbola: Miro in Fanny. Miha Jošt pa niha med obema; išče stikov z Miro, pa pobegne k Fanny, živi s Fanny in se poroči z njo, pa ne more pozabiti Mire. Zato ni njegova nobena, temveč visi med obema, kakor pravi pisatelj, »med solncem in zemljo, med svetlobo in temo, med voljo in močjo«, kjer bi si rad našel tretji, vmesni ideal (Julal), a se mu ne posreči. — In še je Cankar nakazal, da je razkol med obema nasprotjema le nekaj subjektivnega, le človeka samega morečega, kajti dočim Jošt ni mogel izločiti nobenega člana nasprotja, niti jih izmiriti, sta se »pozno v noč . . . v parku srečali Mira in Fanny ter sta se smehljaje pozdravili.«

(Dalje.)

Cvetje in dih iz šolskega dela

(Konec.)

Potresi in strupi

Gre za črnega škorpiončka, najdenega pod skalo. Francek namreč odmika vsak kamen, ki ga najde, kadar se ustavimo in pričakujemo tisoč iznenadenj. Mnogo živalic je živo pokopanih pod kamni, na vlažni, črni zemlji. Živalce, ki lezejo, gomeze, rijejo, beže in odskakljajo. Samo videti jih ali ujeti, nima smisla, če jim ne vemo imena. Ko vemo ime, jih lahko vržemo proč: znan naziv — znana skrivnost; kakor da bi nam služilo le ime, da se polastimo bitja, ki ga nosi nevede.

»Kako je živalci ime«?

Kaj otroku mar, če jo opišem, če opozarjam na zanimive ude, mime-tične barve, previdnostne doznave, če omenim živalce, ki plenijo, ne da bi oplenile, ki zmagujejo brez poraza, ali pa samo vidijo, ne da bi bile opažene: to, kar je pomembno, je ime; z imenom se pokoplje tudi rado-vednost. Če je žuželka »cinipa« ali »vanesa macaona«, »acridi« ali »formicaleon«, je otrok že več kot zadovoljen.

Mar nam torej zadošča vedeti ime? Kolikrat pa tudi ne vemo drugega kot ime, z imenom samim se zadovoljimo in zdi se nam, da smo preučeni že po samem imenu, medtem ko dobro vemo, da ne bomo nikdar prodrli v bistvo stvari. Često je naša izobrazba le v imenih in malček ni vedno kriv, če drugega ne ve, kajti to je skorajda splošna slabost. Pripomnim naj pa, da merijo njegovi »zakaj« vedno bolj v stvarnost bistva, sicer jih ne bi toli ponavljal in to v isti vsebini.

Ko sem mu naštela domneve o vzroku potresov, sem takoj izbrala tisto, ki se mu je zdela najumljivejša: notranje vdiranje sestavnih mas v krogolino praznino. Toda tedaj bi mu bilo treba raztolmačiti, zakaj se ti bloki odločajo in pri padcu v votlino zemeljske oble ne povzročajo tresenja na njenem površju. Nihče in nič ne gane zemljo, da bi se bloki odločali. A le nerad misli na strelo v osrčju zemlje, in hoče vedeti končno in takoj, kaj je elektrika. Povedala bi mu lahko, kako se proizvaja, toda kaj je, kdo bi mu vedel razložiti?

Končno so vse le domneve, največji znanstveniki izjavljajo sami, da niti sami dobro ne vedo, kako se potresi pojavljajo. Deček se čudi, da česa »ne vedo«. In tako sem opravičena tudi jaz.

Naj se povrnem k škorpionu: upala sem, da se bo zaenkrat vendarle zadovoljil z imenom, a opisati je bilo še mnogo: glava in oprsje spojena, obročki na zadku itd. Toda zakaj vseh »zakaj« je v zadku. Kaveljček v zadku, ki vsebuje strup, smrten strup: to ga predvsem zanima. Strup je — in vendar ni smrten? O, tedaj ni več strup, ali pa je zmoten, nepravi strup. Lahko mu razložim, da ta strup za nas nima tako resnih posledic, kot jih ima za škorpionove sovražnike.

To mi pomaga, da odgovarjam še na druga vprašanja. Kaj je strup? In zakaj strup zastruplja? Pa zakaj ima gad za ljudi smrten strup? Ne bi

zadoščal le za gadove sovražnike? In če je človek eden gadovih sovražnikov, koliko živali bi moralo imeti v ozadku strup!

Deček poveša glavo niže in niže, in skoraj se bojim, da spoznava v previdnostni uredbi stvarstva majčkeno hibo razmerja in razdelbe.

Z drugim odgovorom ne hitim. Kadar škorpion piči, izgubi strup za vselej in pogine? Zopet nekaj drugega ga prevzame in ga pogreza v globoko razmotrivanje: samomor škorpionja, kadar ne najde izhoda, da bi ušel. Samomor živalce, ki se lahko brani, — to je zanj nekaj tragičnega.

In hotel bi poznati imena vseh rastlin. Za floro pomeni ime mnogo, skoraj vse. Toda, ko pa se najdejo v rastlinah in sadežih strupi, razočarljivi strupi: nevarnosti, ki se družijo z onimi strupenega škorpionovega zadka, gadjega zoba in ... zakaj pa ne? ... tudi potresov?

Ej, Francek, če bi Adam in nježa tovarišica ne bila skalila zemsko rajskega miru s svojim grehom, ne bi bilo morda nevarnosti v tehle sadežih, o katerih me vedno vprašuješ, če vsebujejo strupe. In ne poslušaj me več, kadar te v pomanjkanju boljšega (kvalifikacija ni moja močna stran) vabim, da opazuješ cvetne, čašne liste, pestiče ... Zakaj me ne vprašuješ po njih? Te ne zanimajo? Ne, zanimajo te strupi in prav imaš:

Nam vsem skoraj nikoli ni mar dobrih stvari, navadnih, ki se zrcalijo in odsevajo v dobrotnosti in previdnosti Stvarnika, rajši urejamo zbirke, kolekcije žalosti, tragedij, bojov, škandalov ...

Toda tole rdečo jagodo lahko poješ ... ni strupena. In če najdeva gozdni bradavičnik, ki ti ga znam imenovati tudi jaz — glej njegove palmaste liste, pet zelenih čašnih in prav toliko venčnih listov: zdi se mi, da če manjkajo venčni, si nadenejo barvo čašni, iz strahu, da bi jih žuželke ne prezrle.

In pokažem ti lahko encijan in dišeče ciklame, ki jih je toliko tu. Toda ne čutiš njih sladkega opoja ... v tvojem premišljevanju iščeš v naravi le drame ne pa veseloigre.

Ali če ti popišem grozno lastnost rastline mastnice (pinguicule) z medenim osrčjem in peterolistnim vijoličastim vencem, navidezno nedolžnim, o, tedaj pa razširiš oči! Nevedna žuželka sede na podolžni, lopatičasti list — pazi na izraze! — in je takoj prilepljena na list zaradi polzkega lepljivega soka, ki ga izločajo skoraj nevidne glandole. Poizkuša, da bi se rešila, toda vedno bolj se prileplja, krila na trupu, trup na listu, dokler se ne zaduši in pogine. Često, često se ji posreči, da pride na rob lista, ki je že nagnjen proti notranji strani in se počasi, počasi zavija vedno bolj navznoter, dokler ne zaduši žrtve v smrtnem objemu. Rastlina srka potem sokove žuželke, ki razpada. Nedolžno nevedna se hrani s svojo žrtvijo ...

»Oh!«, praviš začuden, »zakaj se ne hrani z mineralnimi sokovi kakor druge, v vodi raztopljenimi, ki jih srkajo korenine, in s plinastimi snovmi, ki jih vsrkavajo z listi?«

Kaj naj ti rečem, deček moj? Morda najde v onem trupu dušik, ki ne more do njega drugače ...

Vse to je čudno, zagonetno, kakor strup gob, kakor izvor potresa. Toda one žuželke, žrtvovane apetitu rastline, kaj bi rekle, če bi govorile?

Prekinem ga, objamem, kot objame pastir jagnje, in ga privijem nase. Smeji se... V objemu že pozabi vse, kot pozabljam jaz vse... Kje so sedajle strupi sveta in njega katastrofe?

Albina Zakrajšček

Statistika za sebe

Ob polletju

(Konec.)

Kar poučujem Jožeta in Toneta posebej, še precej dobro napredujeta. Tinca sedaj prav dobro računa, nekaj časa ji je zelo trdo šlo. Ta se je zelo poboljšala. Tudi ni več tako trmoglava. Zelo so ji všeč podobice — z njimi imam v razredu sploh lepe uspehe.

Lojze slabo vidi, kar sem dolgo opazovala. Presedla sem ga v prvo klop; sedaj mnogo bolje prepisuje s table.

Zraven njeга sem dala Joška, ki tudi nima posebno dobrih oči.

Ciril se silno potrudi — glede na njegov trud sem mu dala dobro spričevalo.

Kaj bo s Frankom res ne vem — še danes pri branju ne loči B od d, g, h, p, t, d — pa je star že 11 let. S takim znanjem ga ne morem dati v tretji razred. Gotovo slabe domače razmere zelo vplivajo nanj.

Mici L. bi samo prepisovala — neverjetno spretna je v tem. — Je tudi neke vrste potuhnjenost v njej; če misli, da jo ne opazujem, bi samo nagajala součenki, a če jo pogledam, se naredi čisto nedolžno. Je svojevrsten tip. Ko je izmaknila nekoč materi zlato veržico in jo nesla v trgovino, da bi dobila zanjo bonbončkov, je katehet poklical mater na dom in ji vse obrazložil. Pa mu je rekla: »Jaz ne vem, kaj imate toliko s tem mojim otrokom! Saj je vendar meni vzela in ne vam!« — Kaj in koliko more potem pri taki doseči vzgojitelj, si lahko mislite.

Marinka P. je res živčno bolna, bila je že v bolnišnici, ima neko bolezen v glavi. Večkrat opazim, kako se vsa strese. Bog ne daj, da bi z njo malo glasneje spregovorila; že je vsa iz sebe — tako se ustraši, da nič več ne more misliti. Žalostno — otrok in že živčno tako propal.

Stanko S. je najboljši učenec. Računstvo mu ne dela nobenih težkoč. Zadnjič sem si ogledala, kako je seveda tudi z očetovo pomočjo naredil vso scenerijo za Gregorinovo: »Kralj z neba«, ki so ga pred leti v vasi večkrat z velikim uspehom uprizorili. Neverjetno, da ima toliko veselja s takim delom. Vse kulise je naslikal čisto sam. — Delo je vredno, da bi prišlo na kako šolsko razstavo.

Se drugi izvleček iz učiteljskih opazovanj in razmotrivanj.

Največji siromaki so otroci x, y. Kaj vse preživljajo doma! Človeku se lasje ježe, če sliši in razmišlja. Nesrečni alkohol! Ti otroci — so starci. Ne znajo se smejeti, ne igrati. Kako bi se tudi mogli? Pred nekaj dni so morali ob dveh ponoči bežati k sosedu. Oče je vzel sekiro,

razsekal posteljo na kose in raztrgal ženino obleko na koščke. Seveda vse divjanje samo zato, ker se je pijan prekucnil s peči. — Nasproti tem otrokom moram biti res dobra.

Opomba: danes je prišel nov učenec. V vasi služi za pastirja. Gospodinja, kjer služi, mi je vse povedala. O ti sirota! Otrokov oče je pijanec. Fantka, dasi je v 13. letu, bi imeli komaj za sedemletnega po postavi. Silno je bled in sestradan. V drugi razred hodi, pa še za tega ne zna! Kaj bom z njim? Toliko se moram potruditi, da se bo znal podpisati; posamezne črke za silo pozna, a brati ne ume; to je res revček — hlače si je sam zašil — ima le tiste na sebi. Dobro je, da je prišel k pošteni družini.

Rada bi vam pripovedovala še o sončni statistiki naših otrok, a tako imenovanih srečnih otrok ne poznam.

Težke so razmere, v katerih se otroci rodé, žive in umirajo, tako žalostne, da so srečni otroci le še bele vrane.

Pokojni Franjo Čibej mi je nekoč rekel: »Vzgojitelj največkrat hudo greši zato, ker vse premalo raziskuje in ne doume otrokove notranjosti prav do dna.« In prav je povedal. Če bi bila taka razglabljanja nepotrebna, čemu potem tolikokrat pravimo: »V krvi mu je«, ali »s tem je prišel že na svet«, ali »jabolko ne pade daleč od drevesa«.

Gotovo bo moral vsak učitelj študirati naše mladinoslovce ter upoštevati navodila in nasvete naših praktikov in teoretikov; saj vsak nekaj ve, vsi pa vse.

Ne bomo iskali tuje učenosti. Učitelj-vzgojitelj mora poznati našega otroka. Naš otrok je samo naš, zato proč s tujo navlako, dovolj dobrih glav je zrastle že v domačem zeljniku.

Vemo, da moremo oblikovati otroka le glede na njegove razmere, da moremo po enem kopitu meriti le enega otroka; zato je jasno, da morata biti vzgoja in pouk osebna — individualna.

Preboleti nam bo treba še marsikatero grenko preizkušnjo, streti še mnogo trdih orehov, žrtvovati še mnogo nenapisanih ur, žrtvovati se, čeprav za ceno skrajšanja življenja, kakor pravi dr. Přihoda o učiteljstvu na eno- in dvorazrednicah.

Nam v čast so te besede dr. Přihode, saj je še veliko število onih starih in mladih učnih moči, ki ne čakajo komaj sobote, da se odpeljejo v mesto, ne listajo vedno po koledarčkih, kdaj bo že vendar kak pouka prosti dan, ne gledajo vedno na uro, kdaj bo 12 ali 16, ampak žrtvujejo svoj prosti čas in vse svoje moči za srečo in napredek mladine in tako na lep, plemenit način ubijajo enoličnost vasi.

Vsak dan prinese takemu učitelju-vzgojitelju nešteto novih misli — novih vprašanj, saj je vanj uprtih sto nedolžnih oči — sorodnih duš, ki ga molče prosijo: »Daj, pomagaj nam dvigniti naših duš zaklade.«

Tak učitelj, ki je ves njihov, ki ima vsakega učenca kakor na dlani pred seboj, bo poznal tudi pravo pot vzgoje in pouka, po kateri bo pripeljal učenca do prave sreče.

H koncu še nekaj misli:

Vem, draga tovarišica in dragi tovariš, lahko mi rečeš: »Kje je zapisano, da bi morala jaz vse to vedeti, zasledovati, raziskovati in se poglobljati v tako žalostne statistike, saj tudi meni ni bila in mi tudi ni pot z rožicami posuta.

Res je — in tudi prav imaš po svoje! A če pomislimo, da smo mi poklicani in izbrani zato, da smo vzgojitelji, da smo učitelji temu vse v gorje zakopanemu današnjemu otroku, potem smo si naložili težko breme in najbolj odgovorno službo.

Sodnik n. pr. pregleda knjigo paragrafov in sodi.

Zdravnik poišče predpisan recept in ga zapiše.

Čevljar vzame kopito in naredi čevlje.

Šivilja položi blago na kraj in sešije obleko.

Blagor njim; po paragrafih sodijo — odmerjajo davke — po krajih in kopitih delajo obleke in čevlje. — A težko nam vzgojiteljem-učiteljem.

Kje so zakoni, kje kopita in sredstva, s katerimi bi mogli dvigniti nebojleno deco — današnje mladino, če ne v oni veliki zapovedi: »Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe?!«

Ni dovolj in nikakor ne zadostuje, da naučimo otroka računati, brati, pisati itd. Mi smo poklicani predvsem za to, da raziskujemo, rešujemo in izoblikujemo našega otroka v človeka za človeka, v brata za brata! V tem je naše veliko poslanstvo, v tem je naša sveta služba.

Pogumno po načelu: vse za pravo srečo našega otroka —

a delo in trud

naj nebo blagoslovi!

Fran Jandl

Misli ob desetletnici kmečkonadaljevalnih šol

IV. Perspektiva

(Konec.)

L. 1928 je oblastna samouprava ustanovila prve kmečko-nadaljevalne šole. Organizator šol je bil sedanji referent pri kralj. banski upravi, banski šolski svetnik Jože Krošl. Ves razvoj, od najskromnejšega početka do danes, je njegovo delo. S predavanji v učit. društvih je zainteresiral učiteljsvo zanje, organiziral in vodil je neštevilno učiteljskih tečajev. Z veliko ljubeznijo do kmečkega stanu je šel na delo ter je pridobil s svojim prijateljskim nastopom mnogo sodelavcev. S slov. kmeč. nad. šolo je v najožji zvezi ime Jožeta Krošla. Zagotavljamo, da nas bo njegov svetel zgled vodil na novo delo.

V Sloveniji je bilo doslej ustanovljenih nad 300 nadaljevalnih šol. Gospodinjske šole imajo isti namen in so vzrastle iz istih potreb. Saj je predobro znano, kako pomanjkljiva je splošna in poklicna naobrazba gospodinj. Kmet ima najslabšo hrano, čeprav ima vse tako rekoč doma. Na kmetih je hrana enolična, redko najdete presno in vkuhano sadje ali zelenjavo. Izboljšati kmečko hrano je predvsem namen gospodinjskih

šol. V letošnjem šolskem letu deluje 120 kmečkih in gospodinjskih nadaljevalnih šol, vsakih je približno polovica.

Deluje kakih 60 kmeč. nad. šol, kar je za naše razmere dosti premalo. Če vemo, da je v Sloveniji nad 850 ljudskih šol, vidimo, da pride komaj na vsako 13. šolo ena kmečko-nadaljevalna ali na en okraj povprečno dve. Na vsak okraj bi moralo priti vsaj 7 do 8 kmečko-nadaljevalnih šol, in isto število gosp. nad. šol, to je na vsake 4 ljudske šole ena kmečko-nadaljevalna šola. Njen rajon bi bil štirikrat večji od ljudske. Po tem zmernem računu bi morala imeti Slovenija 250 kmeč. nad. šol in 250 gospodinjskih nadaljevalnih šol, t. j. 500 šol. Jasno je, da je ustanovitev šol v zvezi s stroški, ker moramo računati, da stane ena okrog 2000 din letno. Izdatek za slovenske kmečko-nadaljevalne šole bi znašal okrog 1.000.000 din, kar vsekakor ni velika vsota v primeri s koristjo in narodno šolo. Pričakovati je, da se bo razširila tudi na ostale predele naše države. Proračun zanje bi znašal kakih 15—20 milijonov, kar je malenkost v primeri s polmilijardnim proračunom ljudskih šol. Prepričan sem, da bodo spoznali nje važnost tudi južni deli naše domovine, kjer so neobhodno potrebne.

Naš program za bodoči decenij je ustanovitev 500 nadaljevalnih šol. Da bo to mogoče, mora ljudstvo dobiti zaupanje vanje, a prav tako merodajni činitelji. Rešiti se bo moralo tudi vprašanje obiska: ali obveznega ali najti kako drugo uspešno vabo (nekaj zamisli sem zapisal spredaj). Nekateri se potečujejo sicer za prostovoljen obisk, toda tudi v ljudski šoli ni šlo drugače kakor z obveznim. Poleg tega je trošenje denarja, če se udeležuje pouka 20% kmečke mladine, ko bi lahko za isti denar uživalo dobroto naobrazbe 100%.

Reformirati se bo moralo vprašanje izobrazbe učiteljev. Vse kmečko-nad. šole slone na ramenih ljudskošolskih učiteljev, ker edino ti kot narodni vzgojitelji pridejo v vse predele domovine, tudi v najoddaljenejšo hribovske vasi, kamor razen učitelja ne pride nihče. Posebno tam so te šole najbolj potrebne in je obisk najboljši. V večjih krajih bodo sodelovali še kaki drugi predavatelji, vendar ti kraji nimajo več izrazito kmečkega značaja. Mimogrede moram omeniti zahtevo absolventov nižje dveletne kmetijske šole, da bi oni prevzeli vodstvo kmeč. nad. šol. Nikakor jih ne smemo prezreti, vendar moram ugotoviti sledeče: za pouk na kmečko-nadaljevalni šoli ne zadostuje strokovno dociranje (ker ga ti absolventi nimajo!), temveč je važnejše splošno vzgojna naobrazba predavatelja, ki mora biti učencu predvsem vzgojitelj in svetovalec. In to je lahko le resničen narodov učitelj. Avtoriteta in spoštovanje sta potrebna, absolventi pa nam bodo vedno dobrodošli pomagači. Ostane edino učitelj. Vendar mora biti slednji dovolj »kmečko naobražen«, če se smem tako izraziti. Dosti učiteljstva se rekrutira iz meščanskih slojev in končno oni, ki pridejo s kmetov, nimajo dovolj strokovne naobrazbe. Kako temu odpomoči? Za bodoče učitelje bo moralo prevzeti učiteljšče nalogo, da bo kandidatom poleg splošne naobrazbe nudilo tudi kmetijsko strokovno. Pouk bo moral biti teoretičen in praktičen in to v šolskih vrtovih ali

kje drugje. Učitelj se izobrazuje pet let za svoj poklic, za poklic kmečkega in ljud. učitelja pa skoro nič. A učitelj ne sme biti toliko učitelj, kakor ljudski svetovalec in prijatelj. Ako učiteljišče tega ne bo izvršilo, se bodo učitelji, ki bodo hoteli poučevati na kmeč. nad. šolah, morali naobraževati na posebnih tečajih. Za učitelje, ki delujejo med narodom, bo treba urediti specialne tečaje, ki pa bodo morali biti daljši od sedanjih. Praktičen, strokoven in metodičen tečaj bo moral trajati od 6 do 12 mesecev. Učitelji, ki bodo obiskovali tečaj, bodo uživali dopust, obvezati pa se bodo morali, da bodo ustanovili in vodili kmeč. nad. šole.

Naša banovina ima dovoljno število izobraženih učiteljev, kar je dosegla s praktičnimi in metodičnimi tečaji. Treba bo samo organizirati intenzivnejše delo, da bo v drugem deceniju svojega obstoja imel vsak okraj povprečno 8 kmeč. nad. šol. Pouk bo ostal pri starem, t. j. štiri zimske mesece dvakrat tedensko po 3 do 4 ure. Pouk bo seveda moral biti obvezen, da se bodo na ta način pritegnili v šolo vsi kmečki mladeniči, tudi oni, ki docela zanemarjajo svojo naobrazbo ter se predajajo pogubonosnim strastem. Najbolj zakotne vasi bodo dobile priliko, razširiti svoje duševno obzorje. In če Bog dá, bo naš kmet napredoval za stopnjo dalje, da se bo vsaj malo približal drugim naprednim evropskim narodom.

Razširiti moramo zamisel kmečko-nadaljevalnih šol v druge banovine. Hrvatski in srbski kmet sta obiskovala ljudsko šolo štiri leta ali sploh ne. Zato je ustanovitev nad. šol še toliko bolj pereča. Tam bo imela šola predvsem namen, pobijati nepismenost. Ni mi treba pojasnjevati, da občuti odrasel človek večjo potrebo po najosnovnejšem znanju, ker dobro ve, da ne more danes živeti in se kretati v svetu brez čitanja, pisanja in računanja. Vse dotlej, dokler Srbi in Hrvati ne bodo imeli nadaljevalnih šol, ne bodo odpravili nepismenosti.

Druga prevažna naloga teh šol bo, naučiti kmeta racionalnejšega dela, kajti kmetovanje v teh krajih je še bolj nazadnjaško.

Tretja in nič manj važna težnja bo, dvigniti zdravstveni nivo, privzgojiti čut za snago, sonce in zrak v stanovanju in hlevu.

Kako bi se dalo to organizirati?

V prosvetnem ministrstvu ali na sedežih banovin ustanoviti odsek za organizacijo in propagando kmeč. nad. šol. V ta odsek naj se dodelijo učitelji, ki so že delovali nekaj let na polju kmeč. nad. šol in imajo dovolj teoretične naobrazbe, praktičnih izkustev in sposobnosti za propagando in pisateljvanje. Ti bi potovali na zborovanja učiteljskih društev, kjer bi z dobrimi predavanji zainteresirali širše učiteljstvo. Po dveh letih bi se z razpisom poklicalo večje število učiteljev na metodičen tečaj, kjer bi ti učitelji hospitirali metodično in strokovno stran pouka. Te tečaje bi vodili organizatorji in praktiki. Ker so razmere v Sloveniji slične, bi se lahko slovenske kmeč. nad. šole prilagodile razmeram srbskih in hrvatskih vasi. Učitelji slov. kmeč. nad. šol bi bili za to nalogo najbolj pripravní.

S takimi željami in težnjami stopamo v drugi decenij našega dela s prošnjo, da nas pri tem delu podpre vsa javnost.

Učna snov iz elektrike

IV. Dobri in slabi prevodniki elektrike (Dalje.)

Iz nauka o magnetizmu napravimo poizkus, ki prikazuje kroženje magnetnih silnic zemeljskega magnetizma. Železno palico postavimo v navpično lego, nakar se z magnetno iglo prepričamo, da ima gornji konec palice v tem položaju svojstva južnega pola, ker tu vanjo vstopajo severno-magnetne silnice v toliki množini, da povzročajo navedni pojav. Magnetne silnice torej silno rade tečejo skozi železo in si ob vsaki priliki izberejo železo za svojega prevodnika. Podobno lastnost ima elektrika. Ako spojimo žepno baterijo z različnimi prevodniki, dobijo učenci dovolj jasen in nazoren pojem o slabih in dobrih prevodnikih električnega toka. Zapomnimo in zabeležimo si, da elektrika rada teče oziroma vodi po vseh kovinah (srebro, baker, medenina in tudi železo, grafit, nikelj) kakor tudi po vlažnem zraku in mokrem lesu, ker vsebuje skoraj $\frac{3}{4}$ vode. Enako je dober prevodnik človeško in živalsko telo. Ne teče pa po steklu, ebonitu, kavčuku (gumi), porcelanu. Ob tej priliki otroke opozorimo na nevarnosti, ki nam pretijo iz vseh električnih naprav in ob hudem vremenu. Ob bliskanju se izogibajmo vseh kovinskih kakor tudi vlažnih predmetov. V zvezke beležijo otroci potekanje magnetnih silnic skozi pokončno železno palico, z besedilom pa: dobri prevodniki elektrike so kovine, moker les in vlažen zrak. Slabi prevodniki elektrike so porcelan, kavčuk, steklo. V svarilo dodamo lahko še kakšen doživljaj, n. pr.: zidar dela v novem poslopju. V poslopju je napeljan močan električen tok. Zidar se skrbno čuva napeljave. Ni pa dovolj previden in s čopičem od daleč vrže belilo v napeljavo. Ker je imel vlažno roko, ga je v trenutku napeljava potegnila v žice in ubila.

V. Strel vod

Na poslopih vidimo visoke železne droge, od njih so v zemljo napeljana železna žice. To so strel vod. Slično kot železna palica privablja in vodi magnetne silnice, privablja in vodi strel vod elektriko, da teče po njih in ne po drugi poti in tako postane neškodljiva. Paziti pa moramo, da so strel vod vedno v dobrem stanju. Slab strel vod še vedno lahko strel privablja, a je ne more odvajati v zemljo in tako še bolj ogroža vprav tisto, kar bi moral varovati. Odvodne žice morajo biti dovolj debele, da se pri udaru strele ne raztope. Bolje kakor eden ali dva strel vodna droga (aktivni strel vod) odvajajo strel kratki, a številnejši železni klini (pasivni strel vod), ki jih razmestimo po strehi, na dimniku in drugih izpostavljenih mestih ter vse skrbno povežemo s spojno žico. Otroci narišejo skico strel vodne napeljave, snov se lahko dopolni s tolmačenjem ognja sv. Elma.

VI. Galvanska elektrika

Profesor Galvani (18. stoletje) je nekoč sušil žabje krake. Obesil jih je z bakrenimi kljukicami na železno ograjo. Če je zapihal veter in zamajal

krake, da so se zadevali ob železo, je Galvani v njih opazil močno trzanje. Čudil se je temu pojavu in ga tolmačil kot živalski magnetizem.

Profesor Volta pa je bil drugega mnenja in je dokazal, da trzanje krakov povzroča električen tok, ki nastaja ob spajanju dveh kovin po tekočini (mokri žabji kraki). Tako je bil odkrit nov vir elektrike, ki ji pravimo galvanska elektrika. Podoben poizkus lahko napravimo v šoli z deževnikom. Na dobro osnaženo in nekoliko orošeno bakreno ploščo položimo cinkovo, tako da kos bakrene gleda izpod cinkove. Na gornjo ploščo položimo sveže izkopanega deževnika. Deževnik (glista) se začne na plošči premikati, čim se dotakne spodnje plošče, pa se strese in umakne. Med ploščama nastaja električen tok, ki deževnika elektrizira. Otroci nato narišejo na ograji viseče krake in poizkus z deževnikom. Poleg risbe napišejo: ako se dve kovini spajata po tekočini, nastaja električen tok. Galvani, Volta. (Nekatere definicije niso povsem točne, ker so prilagodene potrebam ljudske šole. Tako n. pr. ne nastaja električen tok, ako se dvoje kovin spaja po bencinu, oljih ali špirtu. To iz gornje definicije ni razvidno in se netočnost lahko spregleda, ker bi določevanje pojmov, kaj je elektrolit in drugih takih podrobnosti snov preveč razvleklo.)

(Dalje.)

Šola in delo.

Konj je za vožnjo, ptica za letanje, človek za delo, rekli so že stari. Zato ni dovolj, da le to, kar je v šoli, pregledamo in da se potreb javnega življenja priučimo samo iz knjig, ampak je tudi potrebno znati dela opravljati, in sicer z rokami, nogami, z glavo, s srcem itd.

J. A. Komensky, »Didaktika«.

Narodna kultura

Etbin Bojc

Naša narodna zavest, vzgoja in obramba (Dalje.)

4. Narodnost, mednarodnost, nadnarodnost

Ko govorimo o narodnosti, vzgoji, je prav, če najprej poglobljeno spoznamo pravi pojem narodnosti. Danes se mnogo govori in piše o narodnosti, mednarodnosti in nadnarodnosti, vendar je prav, da si i tu o tem razčistimo pojme. Narod je tista družbena tvorba, v kateri se odraža poseben duh skupine enako čutečih in mislečih poedincev, ki jih je zgodovinska usoda združila po božji volji v enoto. Ta enoten duh naroda se kaže v sorodni mišljavi in čutju, v značaju, jeziku in rasnih posebnostih. Le od veleumnega in večnega Stvarnika zamišljena in ustvarjena živa narava more biti nosilec vseh tisočerihi skrivnostnih značilnosti organične rasti naroda.

Danes v Evropi razširjeni nacionalizem ter v Rusiji udejstveni internacionalizem ne pojmujeta naroda pravilno. Fašistični nacionalizem kate-regakoli kova je prepoln brezobzirnega in skrajnega egoizma in šovinizma

ter vidi le v sebi središče vsega. Kolektivistični internacionalizem pa, kakor si ga zamišlja zlasti ruski boljševizem, nima življenjskih družbenih temeljev, ki jih zavrača. Tako nasilno in mehanično zavira, podreja ter usužnjuje narode, katerih samobitnosti noče priznati. Že s to kratko označitvijo obeh teh dveh sodobnih naziranj postaja jasno, da ostaja edino pravilno tisto pojmovanje naroda in razmerja do drugih narodov, ki ga najvzorneje zastopa Cerkev, ko prepušča slehernemu narodu njegove posebnosti in celo spodbuja k narodni samobitnosti, ker se zaveda, da so v kraljestvo božje poklicani vsi narodi kakor vsi poedinci z vsemi svojimi posebnostmi.

Čeprav je jasno za nas že na prvi pogled, da moramo že s stališča objektivnega presojanja zavrnila obe naznačeni skrajnostni smeri, tako nacionalistično, ki se opira in tudi ostaja prerada pri rasistično pojmovanem narodu, kakor na drugi strani internacionalistično, ki se podobno opira in ostaja pri široko demokratično pojmovani brezrazredni družbi v smislu socializma, vendarle se danes vseokoli nas po Evropi in svetu nekam ločujejo in opredeljujejo ljudske množice v eno ali drugo teh skrajnosti, kakor pač komu bolje kaže ta ali ona izmed teh dveh danes mamečih političnih in kulturnih ideologij. Prevladuje mnenje, da sta to dve smeri, ki nalik magnetni igli za sedanost in še lep kos bodočnosti vsrkavata ljudi in jih grupirata v nasprotni si politične tabore, ki bodo baje v medsebojni borbi preobličili ves svet. To je miselnost in javno mnenje, ki sika iz knjig in časopisov, ki vrši v glavah preprostih zemljanov in visokih krogov, da nam je v teh dveh znamenjih prej ali slej iskati in najti rešitve iz sedanjega zrahljanega družbenega stanja.

Edini ti dve skrajnosti da bi bili danes odrešilni in zmožni večjih pokretov, gibanj in stvaritev, tretje možnosti ni, čeprav se mnogi globlji misleci Evrope že zatekajo s svojo prepričevalno besedo in spoznanjem nazaj h krščanstvu in njegovemu nazoru o človeški družbi. Krščanstvu se odreka zmožnost ureditve sodobnega družbenega položaja in se mu rado očita neka neživljenjska jalovost, sklicujoč se na dosedanjo njegovo sakralno kulturo in na tisti svetopisemski stavek, da »Kristusovo kraljestvo ni od tega sveta«. Ne velja torej od njega pričakovati rešitve, ampak se je treba približati ali eni ali drugi teh skrajnih smeri kljub vsem njunim napakam, ki so že več kakor očitne.

To je zmota, ki se danes tolikokrat podčrtuje in naglašava. Da krščanstvo danes še ne more priti do močnejšega vpliva na družbene razmere, je pač treba iskati vzroka v tem, ker je današnji povprečni človek žal še premalo poduhovljen in krščanski in se raje oprijemlje materialističnih gesel tako nacizma kakor komunizma, ki so iz glav filozofov preteklih stoletij pač morala najti odmeva v ljudskih dušah, slično kakor mora posameznik skozi vse faze (tudi temne!) pubertete, da se more tako dokopati do zmaže nad nižjim, živalskim človekom v čim močnejši duhovni osebnosti. To je naravna življenjska pot, ki se od skrajnih antitez le trudoma povzpinja do sinteze krepostnega, krščanskega delovanja in življenja. Treba je skrbne roke vzgojiteljev, da mladostnik izide iz puber-

tetnih bojev in trenj nepoškodovan, duhovno močan. Današnja kultura povprečnega človeka pa, se zdi, da se zvija v sličnih pubertetnih krčih, katerih viden izraz je tudi stremljenje po takojšnjem vsestranskem izboljšanju družbe, četudi z revolucijo in nasilnimi sredstvi. Princip posameznikove osebnosti, družine in naroda pa se pri tem grobo prezira in krši.

5. Nacionalizem — socializem ali — krščanstvo?

Veliko se danes postavlja na tehtnico tudi vprašanje: ali narodnost ali socialnost? Res bi se zdelo danes, ko poka s tehniko do nesmisla pretirano ogrožje kapitalistično svobodnega družbenega reda, spričo socialnega vprašanja našega časa narodnostno vprašanje nekako drugovrstno, podrejeno, da — marsikomu morda — celo nepotrebno. Vendar je to le videz, ki vara. Opazovanje zgodovinskih dogodkov pred nami in sedaj okoli nas uči, da so narodnostni problemi vedno tesno povezani z socialnimi in družno z njimi vodijo tudi v revolucije, če se jim ne zadosti. Posebno narodnostni problemi malih narodov (n. pr. Katalonci!) so prava tla, na katerih vzklije nezadovoljstvo z obstoječimi družbenimi razmerami, če te ne priznajo in ne nudijo dovolj narodnostne svobode in samostojnosti. Tako nezadovoljstvo pa podpira in od njega žanje bogate sadove katerokoli gibanje, ki stremi po prevratu sodobnega reda iz principov. Zato kriči usoda malih narodov do neba že skozi vso zgodovino, posebej pa skozi sodobnost. Niti nacionalistični družbeni sistem, ki pojmuje narod preveč etatistično, niti kolektivistični, ki sicer malim narodom kakor malemu sloju veliko obljublja, ne more dati malim narodom zadovoljivega samostojnega kulturnega razmaha (docet Ukrajina!), ker ne priznava svobodne individualnosti, pa naj bo to posameznikova, osebnostna ali narodnostna. Mi Slovani pa smo še posebno narodnostno pestri in že po naravi izredno razčlenjeni. Od tod sledi, da smo morebiti prav mi poklicani, da izbojujemo malemu narodu — kakor vsaki osebnosti — osnovne življenjske in kulturne pravice razvoja in s tem postavimo temelje res pravega demokratičnega in krščanskega družbenega reda. Do sedaj smo le preveč kopirali zglede tujih narodov; skrajni čas je, da se zadevno zavemo tega velikega kulturnega poslanstva, ki nam edino more prinesiti rešitve, če se hočemo držati naukov Svetopolkove oporoke. Človek je resda socialno bitje, ampak samo toliko more resnično biti socialen, kolikor je tudi hkrati individualen. Podobno je z narodi. Razmerje: narodnost — socialnost je obojestransko.

Kolektivistični družbeni red slepo drevi preko ruševin osebnosti družine in narodnosti v svojo skrajnost in nikakor ne ostaja pri svojem gospodarskem načrtu, ampak si z enako mehanično kretnjo osvaja tudi duhovne vrednote. Boljševiki ne priznavajo tega, kar je človeku bistveno, namreč njegovo osebno svobodno duhovno rast, usmerjeno preko družine in rodov v narod, v katerem je edino in zadnje torišče kulturnega stvarjalnega občestva. V nadomestek za zanikanje in teptanje vsega duhovnega, stvarjalnega dela pa boljševizem ne prinaša ničesar pozitivnega ali novega,

kar bi bilo v skladu s pravilno rastjo kulture. Boljševiki so zaslepljeni zgolj v snovne, gospodarske vrednote in v mehanično gradnjo internacionalne družbe. Prava organična kulturna rast pa je možna le na organičnih osnovah osebnosti, družine in naroda. Kdor torej nekaj jemlje, kar je lepo, dobro, osrečujoče, je dolžan, da nam da še kaj lepšega, boljšega, bolj osrečujočega. Razmere v Rusiji pa nam kažejo, da tega nasilni boljševizem, ki se oklepa z isto silo militarizma kot zapadnoevropski nacionalizem, ne stori in ostaja do človeštva dolžnik, prevzemajoč težko odgovornost nase.

Odklanjamo tako fašistični nacionalizem kakor kolektivistični internacionalizem kot sodobna, politično udejstvena nazora. Malemu narodu kakor človeški osebnosti ni mogoče najti rešitve ne v eni ne v drugi skrajnostni smeri. Rešilo nas bo resno delo na notranji narodni obrambi v smislu krščanske demokracije, kakor vzklika tudi znani emigrantski mislec Berdjajev ob koncu svoje knjige: »Smisel in usoda ruskega komunizma« (»Sinn und Schicksal des russischen Kommunismus«, 1937): »Edino sredstvo, da odstranimo nevarnosti, je duhovna okrepitev človeka... Krščanstvo je poklicano, da reši človeka in vso njegovo osebo pred novim demonizmom... Tega dejanja je zmožno samo krščanstvo, ki se je preporodilo, ki je znova priznalo svoj preroški duh in se postavilo pod znamenje božjega kraljestva.« (195.) Isto, kar velja za osebnost, pa velja tudi za narod in še posebej za mali narod.

(Dalje.)

Filipič Janez

Vpliv kinopredstav na mladino

(Konec.)

Kot rezultat navedene sodbe pa sledijo za vzgojitelje sledeči mišljaji:

1. prva zahteva mora biti ta, da vzgojitelji delajo na to, da mladina ne bo brez izbire in redno obiskovala kino-predstav;
2. to pa ni mogoče doseči s samo prepovedjo, predvsem je treba mladino vzgajati k pravemu okusu in kritični presoji;
3. najbolje se to zgodi s skupnim obiskom take kino-predstave, o kateri je bil neprisiljen razgovor pred in po obisku predstave;
4. ker mnogi posečajo kino iz golega dolgočasia, je treba mladino pravilno zaposliti s primernim razvedrilom zlasti ob nedeljah in ob prostem času; posebej je navajanje k dobremu čtivu znaten odpomček proti obisku kino-predstav;
5. suvereno bo močel vplivati pri presoji kino-predstav na mladino le tisti vzgojitelj, ki sam pozna vpliv kina;
6. vsi, ki se jih tiče vzgoja morajo skrbeti za to, da je obisk normiran po tozadevnih policijskih predpisih,³ pa tudi predstave same naj ne bodo brez nadzorstva;

³ Naš državni pravilnik o cenzuri filmov (Službene Novine kraljevine Jugoslavije z dne 27. februarja 1932., št. 461/XVIII/123) ima med drugim tudi sledeče odredbe, ki se nanašajo na mladostnike:

7. merodajna pa je seveda celotna vzgoja mladine. Samo tisti rod, ki bo celotno versko-nravno vzgojen, se bo znal sam varovati škodljivega vpliva kino-predstav, pa bo, ko doraste, imel tudi pravo pojmovanje o filmski produkciji.

In tu lahko zapustimo kritično preiskovanje ob psihološkem vplivu kina in se lahko obrnemo k dolžnostim, ki jih nam katoličanom nalaža Cerkev glede kina in kino-predstav.

Sveti oče Pij XI. piše v zgoraj omenjeni okrožnici: »V nasi dobi je torej pred vsem treba čuti in delati, da kinematograf ne bo šola razbrzdanosti, ampak sredstvo, ki se z njim narod vzgaja in nravno dviga. Škofje vsega sveta naj pazijo na to splošno in silno obliko razvedrila in obenem pouka; prepovedujejo naj to igro, kjerkoli se v njej žali nravni in verski čut. Ta dolžnost pa ne veže samo škofov, ampak vse katoličane ter vse dobre ljudi, ki jim je še mar čast in nrvnost družine, domovine, vse človeške družbe.

V čem pa se naj kaže ta čuječnost in skrb?

Zadeva kinematografskih predstav bi se hitro in temeljito uredila, ko bi bilo možno proizvajati slike, ki so v skladu s krščanskimi načeli. A težkoče, zlasti finančne težkoče, so prevelike, da bi se kinematografska industrija mogla kmalu preustvariti.

Že sedaj pa je možno tole: škofje vseh dežel naj bi se obrnili do onih katoličanov, ki so kakorkoli udeleženi pri kinematografski industriji. Ti naj mislijo resno na dolžnost, ki jo imajo kot katoličani in skrbe, kolikor je mogoče, da bodo slike, ki jih izdelujejo, v soglasju z zdravimi načeli. Saj ni majhno število katoličanov, ki sodelujejo pri filmih kot izvršitelji, ravnatelji, pisatelji, igralci; a žal, njih delo se ne ujema vedno z njihovo vero in pravimi načeli. Najboljše sotrudnike, ki bi pri tem apostolskem delu pomagali, bodo škofje našli v vrstah Katoliške akcije.

Člen 5.

Posebne odobritve je treba, da sme tudi mladina pod 16 letom prisostvovati javnemu prikazovanju filmov.

Otroci pod 6 leti smejo prisostvovati prikazovanju samo tistih filmov, ki so namenjeni za otroke.

Člen 9.

Prikazovanje kinomatografskih filmov ni odobriti, če pregled pokaže, da bi učinkovalo škodljivo na nravi in javno moralo ali žalilo plemenska ali verska čustva ali vplivalo neugodno na čustvo in dušo v obče ali bilo javnemu redu in varnosti v škodo, ali kršilo ugled naroda in države, zlasti v njenem razmerju do tujih držav. Istotako ni odobriti prikazovanja filmov brez vsake etične ali estetične vrednosti.

Mladini pod 16 leti se ne sme odobriti, da prisostvuje javnemu prikazovanju onih filmov, katerih gledanje bi škodljivo vplivalo na njen moralni, duhovni ali zdravstveni razvoj ali bi povzročalo pri njej premočno delovanje domišljije.

Zakon o narodnih šolah pa ima § 69., ki se glasi: Razen povsem šolskih slovesnosti, se smejo učenci udeleževati samo onih javnih slovesnosti in javnih prireditev, ki imajo obči državni ali obči nacionalni značaj ali so v tesni zvezi s šolo.

Tudi je treba kinematografski industriji povedati, da so škofje po božji zapovedi dolžni vedenje svojih vernikov nadzirati in voditi tudi ob času razvedrila. Njih sveta služba veleva, da govore glasno in odkrito, kako nenravne igre razjedajo stržen narodne moči.

Ob koncu daje okrožnica še posebej nekatera praktična navodila.

Vsi dušni pastirji naj skrbe, da bodo verniki, kakor njih bratje in sestre v Ameriki, vsako leto obljubili, da ne bodo hodili h kinematografskim predstavam, ki žalijo krščanske resnice in nравnost. Najlažje bodo to obljubili v cerkvi ali v šoli. Pomagajo naj pri tem zlasti očetje in matere, ki jih v tej stvari veže posebna dolžnost. Katoliški listi pa naj pišejo o pomenu take obljube.

Da bodo verniki mogli izpolnjevati to slovesno obljubo, pa morajo vedeti, katere slike so take, da jih lahko vsi gledajo, katere so dopustne samo proti določenim pogojem in katere so kvarne, zares slabe. Zato je potrebno, da se sestavljajo sezname kinematografskih slik in se priobčujejo v dnevnikih ali drugače, tako da more vsak dognati, kaj se predstavlja v kinematografih.

Samo po sebi bi bilo želeti, da bi se za ves svet sestavil enoten seznam, saj vse ljudi veže isti nравni zakon. Toda če pomislimo na razne vrste ljudi, na odrasle in na otroke, na učene in nevedne, ki naj bi predstave gledali, sodba o istih slikah ne more biti za vse in povsod enaka. Običaji, okoliščine, način življenja so v različnih krajih različni. Zato se ne more za ves svet sestaviti en sam program kinematografskih slik. A če se bo izdelal za vsak narod poseben seznam z ozirom na običaje, izobrazbo, značaj tega naroda, bo vendarle urejen po istih obćih načelih.

Zato naj škofje vsakega naroda postavijo nadzorstven svet, ki bo nравno dobre slike priporočal, druge pa po njih kakovosti razvrstil; to sodbo nadzorstvenega sveta bo treba priobćiti duhovnikom in vernikom. Najbolje bo, če se ta služba poveri osrednjim odborom Katoliške akcije. Da bo nadzorstveno delo uspevalo, je vsekakor potrebno, da bo v vsakem narodu en sam nadzorstven svet. Vendar pa smejo škofje iz važnih razlogov sestavljati svoje diecezanske svete, ki bodo zaradi krajevnih razmer morda strožji v svojih sodbah in prepovedali kako vrsto slik, ki jo je osrednji svet dovolil po načelih, ki veljajo za narod v celoti.

Nadzorstveni svet bo tudi skrbel, da se bodo v kinematografih v župnikih ali v domovih katoliških društev razvijale samo dobre slike. Te dvorane naj bodo med seboj združene in združene bodo za kinematografsko industrijo dobri kupci; s skupnim naročanjem si bodo osvojile novo pravico, namreč to, da bo industrija proizvajala filme, ki popolnoma ustrezajo našim načelom.

Nadzorstven svet bo sestavljen iz članov, ki poznajo kinematografsko tehniko in ki so obenem trdni v načelih katoliške nравnosti in vere. Vodi pa naj svet od škofa izbran duhovnik.

Da bo nadzorstvo bolj uspešno in enotno, naj so narodni sveti različnih dežel med seboj v zvezi in naj drug drugemu priobćujejo svoje sezname; seveda bo treba obenem vedno upoštevati posebne krajevne razmere.

Historična študija o pisanju in branju v prejšnjih časih

I

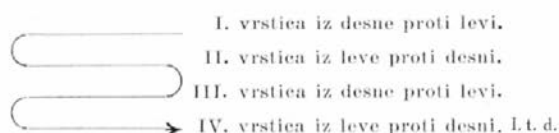
Skrita misel izgovorjenih besed ni bila kar koj stisnjena v črke, ampak je ležala živo zapisana v vsaki potezi človekovega obraza. Kretnje in mimika obraza je bilo prvotno sredstvo za sporazumevanje, in tega sredstva se je posluževal človeški rod že v zorni dobi svoje zgodovine. Resničnost te trditve je izpričana tudi v analogiji dejstev: Še danes vidimo, da se kako ljudstvo tem bolj poslužuje govornice gibov in kretenj, čim primitivnejše je in čim revnejši je njegov besedni zaklad. Tudi izobraženec se poslužuje tega izraževalnega sredstva kretenj in mimike, kadar hoče kako svojo misel dopovedati komu, ki ne razume njegovega jezika ter se z besedami kot govornem idiomu jezika ne moreta sporazumeti.

Zgodovina nam pripoveduje, da so bili Feničani prvi, kateri so znali pisati in čitati. Od Feničanov je ta umetnost prišla h Grkom, od teh so jo podedovali Egipčani in Rimljani.

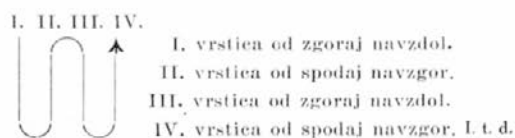
Zanimivo je, da Grki celo v svoji »zlato dobi« niso pripisovali pisanju in čitanju kakega večjega pomena, temveč so pesniki svoja dela le prednašali (recitirali) ustmeno ter so se tako spominsko dalje izročala poznejšim generacijam. Pisanje in čitanje ni imelo pri Grkih tedaj nobenega praktičnega pomena. Vzrok je iskati v okornosti pisalnega pribora ter v izredno dragem papirju, ki je veljal tedaj za pravo redkost. Stoletja so morala preteči, preden je dobilo znanje pisanja in čitanja kak praktičen pomen v življenju. Homer svojih spevov ni sam zapisal. Ilijada in Odisejada, ki sta nastali v 9. stol. pred Kr. r., sta ostali dolgo stoletij samo v ustnem izročilu. Še v 3. stol. po Kr. r. je učitelj v Grčiji v znanstvene svrhe imel en sam izvod zapisanih Homerjevih spevov. Te je prebiral učencem in učenci so si jih morali zapomniti. Ves pouk je bil oslonjen na pomnež. Redek je bil tisti učitelj, ki se je mogel ponašati, da ima zbirko Homerjevih pesmi. Zgodovina nam poroča o jezljivem Alkibiadu, ki je v navalu nagle jeze oklofotal nekega učitelja v Grčiji, ker ni našel pri njem toli zaželene in iskane knjige Homerjevih pesmi.

Grška mladež se je učila gimnastike, računstva, geometrije, muzike in gramatike. H gramatiki je spadalo tudi učenje branja in pisanja. Mnogi takratni grški izobraženci in učitelji niso znali pisati in čitati. Ilijado in Odisejado so znali na pamet, prav tako so obdržali vse drugo znanje tedanjega časa v spominu. Ljudje tedanjega časa so imeli ogromen spomin. Temistoklej n. pr. je obdržal v spominu ime slehernega atenskega državljana, za ime vsakega je vedel ter za njegove natalije (rojstne podatke), kralj Mitridat je obvladal jezike in narečja vseh najrazličnejših ljudstev in podanikov svoje države, dasi ni znal ne brati ne pisati.

Grki so pisali od leve na desno. Toda ta način pisanja ni bil stalen, temveč se je vedno spreminjal. Prvo vrstico so pisali od desne proti levi, drugo pa od leve proti desni itd. V ponazoritev sledeča krivulja:

V hebrejskem in drugih orientalskih jezikih se še danes drže tega načina pisanja, da pišejo od desne proti levi. Nekatera ljudstva so začela pisati od zgoraj navzdol ter od navzdol zopet navzgor, kakor kaže tale shema:

Kot pisalni material so uporabljali kamen, svinec, les, palmove liste, drevesno lubje, živalsko kožo, čreva, platno, lesene table, slonovo kost, morske školjke itd. Kitajci pa so zarana že pisali na svilo.

Spominske napise so vdolbli v kamen. Železo za pisanje so začeli uporabljati Rimljani, ker se jim je železna ruda zdela trajnejša od kamena. Znamenite dvanajstere postave rimskega naroda so napisane na železnih tablah. Solonovi zakoni so napisani na les, običajno pa so Rimljani pisali na voščene tablice. Vanje so dolbli z železnim klinčkom, ki je bil spodaj priostren, zgornji del klinčka pa je bil ploščat, podoben držaju naše žlice. S tem ploščatim delom so kako vdolbeno besedo izbrisali ter voščeno tablico zopet izgladili.

Egipčani so prvi začeli pisati na nežno ličje papyrusove rastline, po kateri je dobil papir svoje ime.

Dokler je bil pisalni material iz trde snovi, so uporabljali za pisanje železne klinčke, kasneje svinčene. Egipčani pa so na papyrus pisali s klinčki iz trsja, katere so na koncu priostriili, da so sličili gosjim perezom pretečenega veka, s katerimi so pisali naši očanci.

Črnilo so Egipčani pripravljali v začetku iz saja, zaradi česar je pisava kmalu zbledela. Orientalski cesarji so uporabljali zase neko posebno tekočino, prirejeno iz neke purpurne snovi. Nihče drug razen njih, ni smel pod smrtno kaznijo uporabljati te tekočine za pisanje.

Da so knjige iz papyrusa obvarovali pred gnitjem ter jim dali prijeten vonj, so jih nalahno namazali s cedrovim sokom. Pritrjene so bile na okroglo palico ter zvite okoli nje. Znamenita nekdanja Aleksandriška knjižnica se je sestojala iz samih takih papyrusovih zvitkov.

Napisi so bili večinoma v cinobru. Najdražocenejši so bili napisi v zlatu in srebru.

Da so bile vrstice ravne so že stari narodi uporabljali svinčena ravnila.
 (Dalje.)

Meščanska šola

Gumilar Fran

Lendavska meščanska šola

N a d z o r s t v o

(Konec.)

Nadzorstvo nad meščansko šolo so izvajali:

1. Ministrstvo za uk in bogočastje.
2. Kraljevski šolski nadzornik.
3. Ministrski šolski preglednik.
4. Državni nadzornik za petje in glasbo.
5. Krajevni šolski odbor.

Kr. šolsko nadzorništvo se je nahajalo na sedežu županije v Zalaegerszeгу. Kr. šolski nadzornik je imel do tri pomožne nadzornike in je bil član in prosvetni referent županijskega odbora.

Za ministrskega preglednika je bil imenovan kateri izmed ravnateljev meščanske šole. Zadnji, ki je vršil to funkcijo, je bil ravnatelj meščanske šole na Reki.

Napredek v petju in glasbi je nadzoroval državni nadzornik za te predmete, ki je bil navadno profesor konservatorija.

Neposredno nadzorstvo nad šolo pa je imel krajevni šolski odbor. Njegov delokrog je bil predpisan po odredbah prosvetne vlade iz leta 1868. in 1876. Člani krajevnega šolskega odbora so smeli prisostvovati pouku. Krajevni šolski odbor je urejal tudi vse finančne zadeve šole. Omenjeni naredbi sta bili leta 1900. izpremenjeni v toliko, da je bilo nadzorstvo v vzgoji, v učnem napredku in v disciplinskih zadevah učenec poverjeno ravnatelju šole. Tako so ostale le finančne zadeve v rokah krajevnega šolskega odbora.

Dokler je bila šola občinska, je bil izvoljen krajevni šolski odbor od občinskega odbora; pozneje, ko je bila leta 1896. podržavljena — od ministrstva za uk in bogočastje.

Zadnji šolski odbor je bil sestavljen takole:

Predsednik: Fuss Nándor, državni poslanec.

Člani: Kiss Dénes, ravnatelj meščanske šole (delovodja),

dr. Brünner Jožef, zdravnik,

dr. Józsa Fábián, zdravnik,

Strauss Florian, kanonik,

Székely Emil, okrajni predstojnik.

U č n i n a č r t

Cilj meščanske šole je bil — in je še danes — da prejmejo učenci, ki se hočejo posvetiti obrti, trgovini ali kmetijstvu, neko zaključeno znanje; na drugi strani pa, da usposobi one, ki hočejo nadaljevati šolanje, za prestop na kako srednjo ali strokovno šolo. Iz meščanske šole je

lahko prestopil učenec v učiteljsko šolo, srednjo tehniško in trgovsko šolo ter v nižjo vojaško realko in na vse druge srednje šole. Absolventom VI. razreda je bila odprta pot na višjo kmetijsko in veterinarsko šolo. Pozneje je bilo slednje ukinjeno.

Pogoje za prestop v gimnazijo je predpisal šolski zakon iz l. 1868., čl. 38., ki pravi: »Učni načrt štirih prvih razredov meščanske šole treba sestaviti tako, da se poučujejo isti predmeti kakor v nižjih razredih gimnazije, izvzemši latinski jezik.« Nadalje pravi isti zakon: »Latinski jezik naj se poučuje na meščanski šoli kot izredni predmet za one, ki nameravajo prestopiti v gimnazijo.«

Za učence, ki so mislili nadaljevati svoje šolanje na realki, daje navodila odredba ministrstva za uk in bogočastje leta 1872. Zaradi te odredbe se je uvedlo na meščanski šoli tudi poučevanje francoskega jezika kot neobvezen predmet.

Tema odredbama odgovarjajoč so se poučevali sledeči predmeti:

Verouk in moralka, madžarski jezik, nemški jezik, latinski jezik (neobvezno), francoski jezik (neobvezno), zemljepis, zgodovina in državo-znanstvo, računstvo, geometrija, prirodopis, kemija, geometrijsko risanje, prostoročno risanje, lepomis, telovadba, petje in glasba.

V V. in VI. razredu se je poučevalo poleg že omenjenih predmetov še: knjigovodstvo, pravo in kmetijstvo.

Učno snov so predpisali učni načrti ministrstva za uk in bogočastje iz let 1868., 1879. in 1918.

Prva dva učna načrta sta vsebovala ogromno snov, ki pa je imela le rahlo zvezo s praktičnim življenjem.

Učni program iz leta 1918. že propaĝira delovno šolo in hoče nuditi učencem ono znanje, ki je potrebno za življenje. Ta učni program ima še drugo dobro stran, namreč olajša prestop na srednje šole.

Knjižnice

Šola je imela dve bogati knjižnici: učiteljsko in šolarsko.

Prva je imela v šol. letu 1916-17 (za šol. leta 1917-18 in 1918-19 ni podatkov) 1276 knjig v skupni vrednosti 8346 kron. Knjige so bile pisane večinoma v madžarskem jeziku. Po vsebini je bilo največ pedagoških, zgodovinskih in leposlovnih. Razen knjižnice je imel učiteljski zbor še 12 revij na razpolago.

Šolarska knjižnica je štela leta 1916-17 (za šol. leta 1917-18 in 1918-19 ni podatkov) 836 knjig, katerih vrednost je znašala 1812 kron.

Knjižnici sta se izpopolnjevali z darovanjem min. prosvete, posameznikov in s postavko v proračunu.

Fondi

Velike važnosti lendavske meščanske šole niso spoznali le merodajni faktorji, ampak tudi zasebniki, ki so posebno tujerodne učence podpirali z brezplačno hrano, z denarjem in celo z obleko. Med njimi so bili tudi

taki, ki so nudili vse leto brezplačno hrano enemu ali pa celó dvema učencema.

Največji dobrotvor učencev je bila Lendavska hranilnica, ki je vsako leto odstopila veliko vsoto iz svojega dobička za podpiranje siromašnih učencev in za mladinski podporni sklad.

Tudi posamezniki so tekmovali pri darovanju. Tako je leta 1873. tedanji državni poslanec lendavskega okraja Pavel Molnár ustanovil fond s 400 forinti. Vsakoletne obresti tega fonda je določil darovalec dvema siromašnima učencema, ki sta dosegla najboljši uspeh v učnem napredku.

Značilno pa je, da je bila ustanova bogatih knezov Eszterházy, gospodarjev Lendave, zelo majhna (100 kron). Obresti tega fonda so prejeli tujerodni učenci, ki so dosegli najboljši uspeh v madžarskem jeziku.

Ob 25 letnici šole l. 1897. je učitelj šole Iványi Andor ustanovil fond v znesku 200 kron z namenom, da se letne obresti podarijo kakemu najboljšemu učencu.

Za preskrbo hrane in stanovanja za siromašne učence je bilo l. 1881. ustanovljeno podporno društvo. K uresničbi tega društva je pripomogel »Plemiški zaklad zaleške županije«, ki je: »...zaradi velikopomembne nacionalne misije, ki jo vrši Lendava, posebno pa njena meščanska šola v korist domačega (madžarskega) jezika« — daroval omenjenemu društvu začetni kapital 300 forintov.

Leta 1895. je bilo ustanovljeno dijaško podporno društvo, ki je preskrbelo siromašne učence s potrebnimi učnimi knjigami in šolskimi potrebščinami. Imovina tega društva je znašala leta 1919. 5000 kron.

Leta 1917. je bil ustanovljen »Fond zakonca Guttmanna Jožefa in Beil Rosine«. Glavnica tega fonda je znašala 200 kron. Obresti pa so bile namenjene siromašnim učencem z dobrim učnim uspehom.

Za časa svetovne vojne so bile glavnice teh fondov vložene v vojno posojilo, kakor tudi imovini obeh podpornih društev.

To bi bil kratek opis šole, ki je igrala tako važno vlogo v življenju nas prekmurskih Slovencev. Odgovoriti pa moram tudi na vprašanje: »Ali je imela šola tudi uspeh?« — Da, velik uspeh! Danes bi bilo nacionalno lice Slovenske krajine popolnoma drugačno, ako bi ne ustavila svetovna vojna delo šole.

Govor o priliki 60 letnice drž. mešč. deške šole v Krškem

Govoril župnik Filipič Janez dne 7. junija 1937 v župni cerkvi v Krškem

Misli služijo ob podobni priliki tudi za osnovno šolo

V Gospodu zbrani verniki!

Ob 60 letnem jubileju, ki ga slavi danes krška meščanska šola, prihaja človeku na misel, da ni bilo poslopje te šole brez posebnega namena zidano v neposredni bližini cerkve. Kajti, če bi že ne bili odločevali drugi

oziri, gotovo bi bili vplivali ekonomski in higienski razlogi, da bi bil mož, kot je bil blagopokojni Martin Hočevar — prezaslužni ustanovitelj meščanske šole, postavil šolsko poslopje še na bolj soncu izpostavljen prostor. — Toda od nekdaj je bila sredi krškega mesta vikariatna cerkev, ki naj se po želji Krčanov in vprav s pomočjo krških mecenov Hočevarjev čimprej spremeni v župno cerkev, nekako duhovno središče krškega mesta; prav zato pa naj po zamisli istih Hočevarjev zraste v neposredni bližini cerkve novo žarišče in ognjišče, novo šolsko poslopje. Vprav ta neposredna bližina obeh poslopij: cerkve in šole — naj že na zunaj izpričuje, da sta cerkev in šola sosedni navezana druga na drugo, še več, da sta si sestri, sorodni po istem mišljenju in delovanju, in še več, da sta cerkev in šola skupni vzgojiteljici mladega rodu in tako veliki dobrotnici ljudstva. Prav ista misel medsebojne povezanosti šole in cerkve pa bodi tudi nam povod, da slavimo, kot se je to zgodilo v preteklosti, tudi danes 60 letni jubilej meščanske šole ne samo v šolskem poslopiju, ampak tudi v cerkvi. Ko pa človek premišluje, kaj naj spregovori ob tem jubileju, stopajo pred nas tri misli:

1. pogled v preteklost nas vabi k hvaležnosti;
2. pogled v prihodnost nam kliče: povsod Boga, in
3. praznik Srca Jezusovega, ki ga obhajamo danes, obrača naš duhovni pogled na najlepši vzor učencem in učiteljem, staršem in vzgojiteljem, pogled namreč na božjega vzornika Jezusa Kristusa, v čigar Srcu so vsi zakladi modrosti in vednosti. In prav iz teh vidikov naj sledi v naslednjem nekaj misli.

Pogled v preteklost naj nas torej nagne k hvaležnosti do tistih, ki so nam šolo ustanovili, ki so jo vodili, in seveda tudi hvaležnosti do Boga. Vemo namreč, da za milostjo božjo nimamo pri vzgoji boljše pomoči, kot je pomoč dobre šole. Novi rodovi se morajo izobraziti v umetnosti in znanosti, ki služijo koristi in napredku človeške družbe. Teža dela pa posamezna družina sama po sebi ne more opraviti. Mnogi sploh ne morejo učiti otroka, drugi ne utegnejo, zopet pri drugih ni volje za tako delo. Da bi oskrbeli otroku domačega učitelja, za to ni gmotnih sredstev. In tako je nastala socialna ustanova šole, in sicer mnogo prej na pobudo družine in cerkve, kakor na pobudo države. Odtod pride, da kliče naš Slomšek: »Šola je v župniji dragocena njiva, v kateri je za mladino zaklad zakopan. V šoli se glave bistre pa tudi srce zlahtni. Šola je sadonosnik kraljestva božjega, učitelj pa je njen pridni vrtnar. Doma se nauku naredi le dobro dno, a v šoli se postavi nov, čeden stan.«

Izobrazba je torej prvi, nekako vidni namen šole. Otroek se v šoli ne samo uči, temveč tudi vzgaja. Uči se vseh tistih reči, ki jih obsega učni načrt, ki jih največkrat domača hiša dati ne more. Vzgaja se v onih krepostih, ki se v domači hiši, zlasti v maloštevilni družini večkrat zanemarljajo. V šoli namreč uči in vzgaja učitelj, profesor, učiteljica, profesorica, ki ima za vzgojno delo poklic in veselje, ki ima za to čas, vednosti in tudi

zakonito oblast. V šoli je strog red: vse se vrši po uveljavljenih predpisih in tako navaja šola otroka in odrasčajočega človeka na strogo pokorščino, na red, točnost, snago in lepo vedenje. Posebej je šola vadnica socialnih čednosti. Delavnosti, ljubezni, vljudnosti, strpljivosti. Otroci imajo v šoli vsi enake dolžnosti: kolikor kdo stori, toliko velja, pa naj bo grajski ali kajžarski.

Razvade, pogreški temperamenta, ki bi bili pozneje učencu na kvar, se v šoli hitreje obrusijo kakor v domači hiši. Lepi zgledi marljivih učencev vzpodbujajo počasne in lene. Po medsebojnem opazovanju in občevanju se izravnavao značaji otrok. Bojazljivci postanejo pogumnejši, omahljivci vztrajnejši, zadirčni potrpežljivejši, trdosrčni ljubeznivejši.

Šola tudi sili otroka k večji samostojni delavnosti, marljivosti, pazljivosti; zakaj ob velikem številu učencev se ni mogoče z vsakim tako ukvarjati kakor doma. Če torej otrok, mlad človek v šoli doseže učni cilj, se mora tudi sam truditi, mora tudi sam bolj delati. (Josip Volc: *Otrok II.*, Ljubljana 1931, str. 34.)

Šola je torej že sama na sebi za človeško družbo velika dobrota. Kdo bi mogel trditi, da ne bi dodala domačemu, izobraževalnemu in vzgojnemu kapitalu dragocen delež, ako zna prav izrabiti razpoloženje otroka in mladega človeka.

In če to velja o vsaki šoli na splošno, velja seveda tudi o meščanskih šolah. Te vrste šole so po splošni sodbi v pretežni večini izobraževališča srednjega stanu. Meščanske šole naj ne bodo ne srednje, ne strokovne šole in tudi ne pripravnice za druge šole, ampak namenjene naj bodo v prvi vrsti in predvsem onim učencem in učenkam, ki ne gredo na višje šole, ki si pa že za obrtniški, trgovski, kmetijski in gospodinjski stan praktične, času primerne, zaokrožene višje izobrazbe.

Te šole naj torej mladi rod pripravljajo za samostojno življenje in zlasti za samostojno pridobitno udejstvovanje. In prav iz tega stališča morejo biti meščanske šole v sodobnem času in v bližnji bodočnosti človeški družbi zelo koristne, zlasti še za ureditev perečega vprašanja o inteligenčnem proletariatu. Vedno več jih je namreč, ki tiščijo v javne in državne službe, vedno manj pa onih, ki se oklepajo samostojnih pridobitnih poklicev. Vprav meščanske šole pa naj pripomorejo časovni zahtevi, da dobi tudi ročno delo tisto veljavo, ki mu gre po božjih in človeških postavah. Dejstvo je namreč, da smatrajo ljudje tudi dandanes, dasi so se v tem oziru razmere v zadnjih 20 letih močno spremenile, — dostikrat navadno ročno delo za nekaj manj vrednega, dočim se jim zdi tudi najnižja pisarniška služba nekaj vzvišenega in boljšega. Dokler bodo ljudje vseprek tiščali tudi v najslabše uradniške službe, toliko časa se vprašanje inteligenčnega proletariata, ki ga je od dne do dne več, ne bo dalo dobro rešiti.

Predragi v Gospodu! Če gledamo na ta način na šolo sploh in posebej na meščansko šolo, potem moramo biti ponosni in, zlasti še iz srca hvaležni, da je bilo krško mesto v naših krajih med tistimi, ki je že pred davnimi 60. leti dobilo svojo meščansko šolo. Leto 1877. se namreč lahko

smatra kot začetno leto krške meščanske šole. 15. oktobra leta 1877. je bila slavnostna predaja krasnega dvonadstropnega šolskega poslopja in podarilne listine članom tedanjega krajevnega šolskega sveta. Za zidavo tega poslopja je daroval iz svojega tedanji krški mecen in meščan Martin Hočevnar vsoto nad 100.000 goldinarjev. Od takrat do sedaj je obiskovalo šolo malo manj kot 6.500 učencev in učenk. Na njej deluje že tretji ravnatelj in z njimi vred se je v teku 60 let trudilo in se trudi v potu svojega obraza za izobrazbo in vzgojo učencev v tem zavodu okrog 50 svetnih učiteljev in učiteljic in posebe kak ducat duhovnikov katehetov. Koliko uspehov so ti možje dosegli in koliko koristi je prinesla v teh dolgih letih meščanska šola posameznim učencem in učenkam in posebej krškemu mestu, vse to se v številkah ne da izraziti. Vsekakor pa je zopet na mestu danes ob 60 letnici zahvala Bogu in vsem, ki so krškemu mestu ter bližnji in daljni okolici na kakršenkoli način pripomogli do te dobrote. Že paganski modrijan Platon je imel navado zahvaljevati božanstvo zlasti za dve stvari: najprej zato, da je bil rojen in vzgojen v tako fino izobraženi deželi, kot je bila Grčija, in drugič zato, da je imel nesmrtnega Sokrata za svojega učitelja.

(Dalje.)

Za roditeljske sestanke

Ema Deisinger

Otrok ne mara jesti

Pri obedu in pri večerji imajo starši včasih velike preglavice z otrokom, ki noče jesti in se ob skodeli juhe trmoglavo kremži. Mnogo mu morajo starši prigovarjati, da ga pripravijo, da jé. Često se zgodi, da otrok nejevoljno porine krožnik od sebe, češ da te jedi ne mara jesti. Starši si ne vedo drugače pomagati in postopajo z otrokom v tem primeru tako, kakor se spominjajo iz svoje lastne otroške dobe, da so njihovi starši postopali ž njimi; kajti živo jim stopa v spomin, da tudi oni v svoji otroški dobi marsičesa niso marali jesti.

To odklanjanje kake jedi pri otroku ni tako brezpomembno, — često posega globoko v njegovo življenje ter se lahko ob nepravilnem vzgojnem postopku v tem primeru izcimi usodepolna življenjska napaka. Zato pogledjmo to odklanjanje jedi najprej v luči otroške narave in organizma!

Katere snovi potrebuje v fiziološkem oziru otrokov organizem, morajo starši dobro vedeti. V prvi vrsti morajo otroku dajati mleko, mlečne jedi, sadje, kuhano sadje, zelenjavo itd., dočim so mesne jedi za odrasle. V mnogem primeru pa izkazujejo otroci do gotovih mlečnih jedi in zelenjav neki odpor. Včasih je tak odpor duševnega značaja, izvirajoč iz kakega predsodka ali razvade, mnogokrat pa tudi leži vzrok v otrokovem organizmu, to se pravi: v otrokovem želodčku so sokovi, ki jim manjka gotovih

sestavlin za prebavo kake določene jedi. Tako odklanja otrok n. pr. kisló zelje, salato in slično.

Starši se morajo v tem primeru odklanjanja kake predložene jedi poprej prepričati, ali jo otrok odklanja iz kake trme, kaprice (ker se nadeja, da bo dobil kaj boljšega), ali pa je vzrok globlji, v fiziološki sestavi želodčnega soka. Za prebavo kake jedi so merodajne edino sestavine v želodčnem soku. Želodčni sok vsebuje včasih preveč kisline, sicer so pa tudi želodčne kisline jako različno sestavljene: solna kislina, mlečna kislina, pepsin, različne soli itd. Narava sama človeka opozarja, katera jedila mu koristijo in katera ne. Kar je za starše, ni še vselej za otroke.

Sestavine želodčnega soka se v telesu otroka menjavajo jako pogosto, že v teku nekaj ur ima lahko njegov želodčni sok povsem druge sestavine; lahko se pa tudi zgodi, da komu stalno primanjkuje pepsina ali kake druge potrebne solne sestavine, katere mu je treba z jedjo dovajati. Iz tega razloga je umljivo, da otrok kake jedi ne bo mogel prenesti, dočim mu druge gredo v slast. Nekateri jedi ne sprejema rad želodec oziroma se jim zoperstavlja, kakor da bi vedel, da jih ne more rabiti. Že med jedjo se bo otroku pehalo in vzdigovalo; otrok bo imel instinktivno odpor do take in take jedi. Tudi je otrok drugačen jedec, ako se giblje na prostem in ne samo v kaki zaduhli sobi.

Starši ga silijo z jedjo, mu groze morda v veliki jezi s kaznijo ali pa mu obetajo kako posebno plačilo, če sne. Mnogo solz, mnogo prerekanja in prigovarjanja — vse zavoljo kake jedi in kake trme staršev, ki otroka napačno presoajajo.

Ako opazijo starši, da se kaka jed otroku resnično upira, naj ga tedaj ne silijo preveč k jedi. Sestavine njegovega želodčnega soka niso namreč pripravne za prebavo določene jedi. Ako se to upiranje češče ponavlja, naj mu rajši takih jedil ne dajejo več. Mnogi starši mislijo, da je njihov otrok sila izbirčen, zato ga hočejo s silo pritirati do tega, da bo snedel ponudeno jed. »Ko boš dovolj lačen(lačna), boš pa rad jedel(jedla)«, tako mu govore in mu vnovič zvečer ter prihodnji dan zopet nudijo isto pogreto jed. S tem mu kvirajo želodec in živčevje.

Tako ravnanje ni pravilno. Bolje je, da otroka zlepa pregovore, naj jé; kajti otrok je jako dovteten (sugestibilen), to se pravi, da naglo podleže tujim vplivom. Treba je le malo pretkanosti in zvižčnosti in takoj vedo starši, pri čem da so: ali otrok kake jedi res ne more ali pa je le noče uživati. Na to ugotovitev (diagnozo) naj oslone svoj vzgojni postopek. Vse je odvisno od te pravilne ugotovitve. Ako se izkaže, da občuti otrok resničen odpor ali gnus do kake jedi, naj ga pametni starši ne silijo preveč z jedjo. Otroci tudi ne marajo preveč sladkih jedi. Tako jim n. pr. sveže zrele fige ne ugajajo, po več letih pa jim gredo zelo v slast.

Lahko pa nastopi nasproten primer, da določene jedi otroku le prerade gredo v slast. V takem primeru se ne smejo vedno ukloniti njegovi volji, da bi kuhali samo njemu priljubljene jedi in jih pitali z mnogimi slaščicami. Otroka bi s tem preveč razvadili, kar bi mu bilo kasneje v življenju v kvar. Na dobro se človek zlahka navadi, iz dobrega na slabo pa ne.

Iv. Strukelj

O razvoju šolstva na Viču

II

Ustanovitev ljudske šole

(Dalje.)

Leta 1896. so šele dobili Vičani ljudsko šolo. Dovoljena jim je bila dvorazrednica, otvoriti pa so mogli le en sam razred in še tega v privatnem posloplju, t. j. v Tribučevi hiši na Glincah. Vseh šologradnih otrok je bilo 138, šolo pa je obiskovalo le 82. Nekateri so ostali lepo doma brez vsakršnega pouka, nekateri, zlasti oni, ki so hodili že v višje razrede v ljubljanske šole, so tam nadaljevali in tudi tam končali. Da so jih obdržali še v Ljubljani, so Vičani dosegli to na ta način, da so jih vpisali na stanovanje k raznim resničnim in neresničnim stricem in tetam, ker sicer bi ne smeli biti sprejeti vsi v ljubljanske šole, ki so bile prenapolnjene.

Leta 1897. so otvorili še II. razred. Nastanili so ga tudi privatno, t. j. v Plavčevi hiši. Sedaj je obiskovalo šolo že 137 otrok, šologradnih pa je bilo že 181.

Razmere so se toliko uravnale, da so začeli leta 1898 z zidanjem novega šolskega posloplja. Zanimivo je, da sta viška odbornika pri nakupovanju zemljišča ugovarjala velikosti. To sta bržkone delala iz nejevolje, ker se ni šola gradila na Viču, pač pa na Glincah na svetu g. Pekleta. Predsednik g. Traven Jakob je zahteval 600 kvadratnih sežnjev, Vičana sta mu dovolila samo 400, inženjer pa je odmeril 442 kv. sežnjev, pri čemer je tudi ostalo. Posloplje je bilo zgrajeno za štiri razrede, z upraviteljevo pisarno in stanovanjem zanj. Okoli in okoli posloplja je bil majhen vrt. Vsa stavba je stala 13.600 goldinarjev. Blagoslovljena je bila 15. oktobra 1899. Blagoslovil jo je č. g. župnik Sattner, znani slovenski skladatelj. Blagoslovitev se je izvršila z veliko svečanostjo, pri kateri so bili navzoči sledeči odličniki: okr. glavar markiz Gozzani, okr. nadzornik profesor Zupančič, Iv. Murnik, član dež. šol. sveta, Papler in Javoršek, zastopnika učiteljstva v okr. šolskem svetu, veliko število učiteljstva, ves občinski odbor in vsi člani krajevnega šolskega sveta ter mnogo ljudstva. Vpričo šolske mladine in vseh navzočih so bili slavnostno izročeni ključni posloplja prvemu viškemu učitelju in vodji g. Josipu Marnu. Po slavnosti so imeli banket, katerega so se udeležile vse uradne osebe, občinski odbor in člani krajevnega šolskega sveta. Tu so se vršile napačnice. Prva je veljala cesarju, zadnja pa nadučitelju in učiteljstvu sploh. V povečanje slavnosti je sodeloval viško-glinški tamburaški in pevski zbor »Krim«. Sodelovalo pa je tudi gasilsko društvo, zlasti je skrbelo za vzoren red pri sprevedu otrok iz cerkve in pri pogoščanju. Veselje nad novo stavbo je bilo takšno, da se je razvila v gostilni predsednika Travnja splošna ljudska veselica.

Toda šola je postala kmalu premajhna. Že v šolskem letu 1898/1899 je bilo za šolo godnih otrok 232, obiskovalo pa je šolo le 181. Leta 1899/1900 je bilo šologradnih otrok 275, obiskovalo pa le 235. Toliko otrok pa še vedno le dvorazrednica, in to pred nosom šolskih oblasti v Ljubljani. V šolskem letu 1900/1901 šologradnih otrok 302, šolo obiskujočih 250. To leto se je zganila šolska oblast in je razširila šolo v trirazrednico. V šolskem letu 1902/1903 je bila šola razširjena že v štirirazrednico. To šolsko leto so bile zasedene že vse štiri učne sobe. Že po štirih letih se je pokazalo, da so zidali premajhno šolsko posloplje. Leta 1904/1905 je dobila šola še vzporednico. V šolskem posloplju že ni bilo prostora, iti so morali ž njo v privatno hišo. Nastanili so jo bili v mizarški delavnici g. Malevašiča na Glincah. Število otrok je tako naraščalo, da skoraj

ni bilo dovolj otvoriti vsako leto po eno vzporednico. Leta 1907/1908 je imela šola že sedem razredov s 415 učenci, šologradnih pa je bilo to leto že 503. V šolskem letu 1908/1909 je postala šola petrazrednica z dvema vzporednicama. Vseh šologradnih otrok je imela šola to leto že 600, šolo obiskujočih pa 527. V naslednjem šolskem letu 1909/1910 je bila šola razširjena v šestrazrednico s štirimi vzporednicami. Samo v vsakdanji šoli je bilo 592 obiskujočih, v ponavljalni šoli je bilo 35, skupaj tedaj 627! Šologradnih pa 679! V letu 1910/1911 je pa že bilo šolo obiskujočih 676, nekaj jih je še vedno hodilo v ljubljanske šole — šolsko poslopje pa je imelo še vedno le samo štiri učne sobe, ko bi jih bilo potrebno 10! Potikati so se morali s šestimi razredi po neprimernih prostorih. Zopet je bila zgradba novega šolskega poslopja nujna potreba. Zahtevalo jo je rastoče število otrok, kar je bilo posledica hitrega razvoja ali naseljevanja Glinc in Rožne doline, kjer je pokojni dr. Krek pričel z zgradbo delavskih hiš. (Dalje.)

Glasba

Izvestje mladinske glasbe v šolskem letu 1937/1938

Organizacija:

Društvo pevovodij mladinskih zborov v Slovenskih Konjicah. Pevovodje, zbrani na festivalu I. mladinske glasbe v Slovenskih Konjicah 14. marca 1937., so ustanovili Društvo pevovodij mladinskih zborov ali DPMZ in sestavili pravila, ki jih je banska uprava potrdila in moralno podprla. DPMZ združuje in obrazuje pevovodje mladinskih pevskih zborov na teritoriju bivše Štajerske in skrbi za sistematično glasbeno vzgojo na slovenskih šolah in vzbuja ljubezen do ljudske in moderne odnosno narodne in umetne pesmi. DPMZ izdaja in zalaža glasbene publikacije, prireja predavanja, tečaje, debate, ankete itd., dalje umetnostne in druge kulturne prireditve.

Tečaji:

DPMZ je doslej priredila dva glasbena tečaja poleti in pozimi. Udeležencev članov je bilo vedno izredno veliko. Predavanja so bila strogo strokovna, in sicer teoretično-praktična. Predavanjem so sledile živahne debate, ki so izpričale nujnost takega društva in predavanj.

Festivali:

Mladinski pevski zbori, ki so člani DPMZ, so priredili štiri festivale slovenske mladinske glasbene literature. Na festivalih so zbori nastopali najprej posamezno in slednjič pa tudi skupno.

Na dravograjskem festivalu v Dravogradu 3. aprila so peli mladinski zbori: Dravograd, Guštanj, Marenberg, Prevalje in Vuzenica. Skupaj je pelo 220 pevcev. Program so jim tvorile narodne, predvsem koroške, od umetnih pesmi so bili avtorji: Adamič, Lajovic, Milojevič in Mirk. Na framskem festivalu v Framu so nastopili mladinski zbori: Podova (Kraljeva), Sv. Marjeta (Kmetec), Št. Janž (Jarc) in Rače (Zorn). V skupnem nastopu (Zorn) je pelo 290 pevcev. Program so sestavljale mimo narodnih tudi umetne pesmi: Adamič (4), Grbec (5), Mav (1), Osterc (3), Pirnik (3) in Pregelj (4).

Na dravograjskem festivalu je bil znani glasbeni pedagog Hinko Družovič iz Maribora. On je zbere in nastope sila laskavo ocenil in pohvalil. Na framskem festivalu je bil navzoč mojster moderne, Slavko Osterc, ki je o festivalu napisal

takole: »Zbori so zveneli popolnoma homogeno; za sebe vem: lepših nedeljskih popoldnevov ne poznam! Načrti pevovodij za bodoče delo so visoki in obsežni, pri tem pa realni; — vem, da se bodo uresničili!«

Na konjiškem (II.) festivalu v Konjicah 3. aprila so nastopali mladinski zbori: Konjice deška (Bratuž 40), Konjice dekliška (Polakova 50); Loče (Orel 61), Oplotnica (Sekirnik 102), Prihova (Štefančič 55), Skomarje (Podvršnik 23), Stranice (Ambrož 34), Spitalič (Trošt 24), Vitanje (Županova 32), Žreče (Mravljak 62), Žiče (Ulaža 55), skupni zbori z orkestrom (Ulaža 538 pevcev). Program so sestavljali: Adamič, Doktorič, Grbec, Ipavec, Kosi, Mokranjac, Premrl, Šček, Zajc, Železnik. Moderne pesmi so bile: Bravničar, Cvetko, Osterc in Pirnik. Na festivalu je govoril modernist Pirnik in je ocenil nastop takole: »Zbori so svoje programe naštudirali s presenetljivo vestnostjo in požrtvovalnostjo, tako da so vse pesmi kar najbolj zvenele in navduševale množico poslušalcev. Tehnika in artistika je bila odlična in težko je reči, kateri zbor je ima v manjšem obsegu. Skratka: bil je nepozaben pevski dan za ves okraj in za vso mladinsko glasbo.«

Na šoštanjskem festivalu v Šoštanju 26. maja so nastopili: Šoštanj, meščanska šola (Kirarjeva), Braslovče (Šnuderl), Žalec, meščanska šola (Kodrič), Vitanje (2 Županovi), Mozirje (Predan), in Šoštanj (Vreže). Skupni nastop (Vreže) 400 pevcev. Program so tvorili avtorji: Adamič, Grbec, Ipavec, Jenko, Mav, Mehul, Mirk, Osterc, Pirnik, Sterbenc, Tomc, Vreže in Žganec.

Festival je doživel sijajen moralen in materialen uspeh.

K o n c e r t i :

Mladinski pevski zbor (54) v Račah pri Mariboru je koncertiral 20. marca v šolski dvorani. Program so tvorile narodne pesmi, umetne so bile od Adamiča (5), Premrla (1), Kogoja (2), Osterca (3) in Pirnika (3). Na koncertu je bil glasbeni pedagog prof. Hinko Družovič in komponist Pirnik iz Ljubljane. Pevci so peli prav vse pesmi sijajno, vodja (Zorn) je vodil mirno in sila prožno. Zbor bo še dosegel veliko artističnost.

Desetletnica »Zvončka« v Šoštanju 10. aprila (65 pevcev). Na programu: Adamič, Klančnik (2), Premrl (2), Tomc, Vodopivec, Cvetko, Osterc (5) in Pirnik (4). Zbor je notranje kritično ubran in homogen; v intonaciji precizen in jasen, v interpretaciji dosledno dočnan. Zbor je v artističnem zenitu mladinske vokalne glasbe. Dirigent Jurče Vreže je odličen glasbeni mislec in stilist mladinskih programov. Zboru in dirigentu je na uspehu čestital v imenu avtorjev Makso Pirnik iz Ljubljane.

Stilni koncert mlad. glasbe na Rakeku (mešč. šola) 22. maja. Avtorji: Grbec, Adamič (2), Premrl, Tomc, Dolinar, Pozajic, Mokranjac, Osterc, Cvetko in Pirnik (2). »Program je bil sestavljen progresivno t. j. od lažjega k težjemu. Hkrati je tvorila sestava sporeda tudi nekak razvoj v umetniško kvalitativnem smislu in se je zgodilo, da je publika izsilila ponavljanje moje Žabice in muhe in je hotela izsiliti ponavljanje Pirnikove Uspavanke Matjažku, čemu pa avtor-pevovodja v svoji preskromnosti ni ugodil. Podeželsko občinstvo je koncert in nastop 78 pevcev nele pozorno poslušalo, ampak naravnost doživljalo; po končanem sporedu ni hotel nihče iz dvorane. V prireditvah te vrste vidim velikanski vzpon k najvišjim ciljem umetnosti. Vidim v njih pravilno pot k preorientaciji umetniškega pojmovanja in čustvovanja mladine, ki je bila in bo ostala za napredek vedno dovezetna.« (Slavko Osterc v »Jutru« 25. 5. 38.) Koncert je prenašala ljublj. radijska postaja.

Akademija drž. klas. gimnazije v Ljubljani 9. maja. Pod Kramolčevim vodstvom so zapeli dijaki beneško narodno pesem Barčico, koroško narodno Tam kjer teče bistra Žilja in Jobstovega Pevca za solo in mešani zbor s spremljevanjem klavirja. Dve osmošolki sta zapeli dvospev Visoki rej pod lipo v Kramolčevi prireditvi. Dijaki-pianisti so izvajali Nováka, Chopina in Schuberta.

Orkester je igral Osterca (Religioso) in Skerjanca (Cyrano de Bergerac). Dijaka Ramovž in Osana sta izvajala svoji skladbi (prvenca) in sicer Ramovž Pièce symphonique, Osana pa Introdukcijo s fužo. Akademija je nazorno pokazala delo naše srednješolske umetniške generacije. Čestitamo!

Nastop mlad. pev. zbora Glasb. Matice v Ljubljani 9. maja pod vodstvom Šonca in Mahkotive. Na programu: Sattner (Tiho je legel mrak), Kogoj (Kaj ne bila bi vesela). Premrl (V Jeruzalem), Šivic (Dete ne mara spat), Tajčević (Pjesma dodolska) in Premrl (Trije angeli). Zbor je izvajal program solidno in zvočno. Drugi del programa so tvorile orkestralno-instrumentalne skladbe, ki jih je vodil Jeraj.

V kraljestvu palčkov: Združene ljublj. osnovne in mešč. šole so pod firmo UPZ uprizorile v operi Ribičičevo: V kraljestvu palčkov, glasb. vložki Ivana Grbca. Prireditev je moralno odlično uspela in vnovič dokazala, da je v mladini in učiteljih mnogo talentov in izredne požrtvovalnosti. Takih prireditev žal je zelo malo pri nas!

V pomladanskih mesecih je bilo mnogo mladinskih koncertov, akademij; obvezni srednješolski nastopi, konservatorijske interne in javne produkcije. O vseh teh poročati bi bilo preobširno. Skratka: Slov. glasb. umetnost raste in dokumentira močno kulturno nacionalno vitalnost.

Edicije:

DPMZ je izdala kot svoj I. zvezek Mladinske pesmi (str. 12). Kvalitativni in kvantitativni porast mlad. zborov je zelo pospešil razvoj slov. mlad. pev. literature, ki jo je z Adamičem na čelu oblikoval širok skladateljski krož. V tej zvezi so začela rasti izdanja tovrstnih skladb, h katerim spada tudi zbirka Mladinske pesmi, ki vsebuje Cvetkove, Osterčeve in Pirnikove skladbe. Založilo in izdalo jo je DPMZ v Slov. Konjicah, ki ljub svoji mladosti že uresničuje svoje smotre. Skladbi Dragotina Cvetka sta pisani v mirnem in dožnanem modernem slogu, po ritmiki in kompozicijski arhitektoniki sila diferencirani, po notranji strukturi močno čustveni. Skladbe (3) Maksa Pirnika so melodično in ritmično zanimive, vsebinski dobro zajete in zgrajene ter občutene, v harmoniji dokaj drzne. Napisane so strogo liniozno in izvedljivo. Skladbe (3) Slavka Osterca so stilno izrazite in prave mojstrovine vokalne mlad. glasb. literature. Značaj pesmim je groteskni, harmonija in melodija in ritmika absolutno sveža in nova. Vsa zbirka je napisana v smeri sodobne kompozicijske orientacije. Edicija je, dasi v modernem slogu, praktično sila lahko izvedljiva in baš v tem leži njena velika umetnost in vrednota. V letošnjih programih mlad. festivalov so bile domala vse pesmi iz te edicije. Zbirka je že skoro vsa razprodana.

Materinski dan, glasb. zbirka, založila in izdala UPZ (Učit. pev. zbor) v Ljubljani. Pesmi so prispevali: Grbec, Tomc, Matetič, Premrl in Pirnik, med njimi najmlajši. Pesmi so domala vse pisane v čitalniškem slogu in so brez problematike. V tem slogu so pisane jasno in dosledno diatonično in spričo tega izredno lahko izvedljive in dostopne vsem šolskim zborom manjših artistskih kvalitet in jih bodo s pridom rabili pri šolskih materinskih proslavah.

Iz razprav in revij:

Skladatelj in glasb. esejist Dragotin Cvetko je v februarju doktoriral iz glasb. pedagogike. Njegova disertacija v celoti ni izšla v tisku (ni finančnih možnosti!), pač pa Odlomki občega muzikalnega vzgajanja ter izobraževanja (18 str.). Odlomki so v dveh poglavjih in sicer Sodobna muzikalno pedagoška problematika in Demokratizacija muzikalnega vzgajanja ter izobraževanja. V I. poglavju govori avtor o glasbi, ki ni samo estetski, ampak tudi socialni pojav. Muzikalno je disponiran v možnosti od minuma do maksima normalen slehernik; nemuzikal-

ni ljudje so redki kot genialni. V sleherniku je nekaj stvariteljskega in da more do neke meje vsakdo postati stvaritelj in torej aktivno prenašati svojega duha v vsako delo in da v mejah svojih nastavkov umetnost uživa, doživlja in razume. Najvažnejše mimo vsega je, da človeka s pomočjo glasbe vodimo k človečanstvu. V II. poglavju pravi, da se ne dvigaj više samo posameznik, ampak se naj obrazovalni ideal raztegne na vse člane socialnih slojev. Obča kultura je plod vsega človeštva in ne le poedinca. Velike kulturne stvaritve in dobrine naj uživajo vsi in vsakdo naj postane v svojem smislu osebnost. Klic po obrazovalni demokraciji je danes najmočnejši. Glasba naj prepaža vso zajednico; ona je po svojem bistvu namenjena in potrebna vsem in ne samo redkim poedincem. Najvišji smoter glasbe je poglobljanje duhov. življenja. Glasb. demokracija temelji na ideji vsestranskega kulturnega preoblikovanja sveta in življenja, zato naj ona ne bo luksus, temveč dinamično i duhovno gibalno, ki naj človeka in občestvo usposablja k izražanju notranjih doživetij.

Dr. Cvetko je pri nas prvi znanstvenik za glasb. pedagogiko in sila tragično je, da prvo in edino znanstveno delo ni našlo finančnih možnosti in uvidevnosti, ki bi lahko izšlo v tisku in bi nas na tem novem polju lahko sijajno reprezentiralo doma in tujini. Jezik razprave je izredno živ in dinamičen in znova dokazuje o možnosti in zmožnosti izražanja še tako novih in znanstvenih pojmov in pojavov. Mimogrede: Mladi znanstvenik je vse šolsko leto 1937/38 študiral teoretično in praktično glasb. pedagogiko v praških seminarjih in češko-slovaških ljudskih in srednjih šolah. K delu in doktorski časti iskreno čestitamo!

Pedagoški zbornik XXXIII. Ljubljana, 1937, je prinesel kar dve razpravi o glasb. pedagogiki. Leo Kestenberg (72—84) svetovnjak za glasb. pedagogiko v Pragi. Glasbena vzgoja kot enotna celota. Dr. Dragotin Cvetko: Glasba v sistemu kulturno pedagoških vrednot (85—102). Obe razpravi sta za to pri nas novo znanstveno panogo pozitiven doprinos in spričo tega se bomo na njih v prihodnjih številkah našega lista ustavili, analizirali in razmišljali. Posebej si bomo pregledali Kestenbergovo razpravo, ki je popolnoma nova in sodobna ne samo za naše razmere, temveč tudi v ostalem znanstvenem svetu.

Popotnik, LIX., časopis za sodob. pedagogiko je objavil Čeoslovaško muzikalno vzgojstvo v teoriji (dr. Drag. Cvetko) ter od istega avtorja Država in umetnost.

O Vzgojnem vplivu umetnosti je napisala Ruža L. Petelinova. Prispevka dr. Cvetka sta dosledna in dognana, dočim je prispevek Petelinove raztrgan, nejasen in trditve nedokazane.

Biografije:

Mahkota Milan: Osebnost Emila Adamiča, učitelja in slov. skladatelja (40 str.). Založila JUU okrajno društvo v Laškem. Brošura je dobro prikazalo velikega oblikovalca slov. mlad. pesmi sleherniku, ki mu je mar do slov. mlad. glasb. kulture.

Lucijan Marija Škerjanc: Emil Adamič, življenje in delo slov. glasbenika. Prvi slov. glasb. življenjepis. Škerjanc je knjigo izvrstno napisal, saj je knjiga eno samo živo in živahno kramljanje s pokojnikom, s katerim sta si bila velika osebna prijatelja. Na koncu knjige je indeks vseh Adamičevih skladb.

Muzički glasnik VIII. (Beograd) prinaša informativne članke mlad. glasbe ter o delovanju slov. mlad. pev. zborov in mladinskih skladateljev.

Vigred, 1938, ženski list v Ljubljani, prinaša članek O ženi v glasbi, biografijo o mlad. skladateljici Bredi Ščekovi.

Umrli so: svetovna komponista Szymanovski (Poljak) in Ravel (Francoz) in svetovni basist Šaljapin (Rus). Nam Slovencem pa je umrl za konec šol. leta dr. Anton Schwab, skladatelj znamenite Meškove Ave Marije.

Peter Mislej.

Etbin Bojc

Dva narodna voditelja in narodna vzgojitelja

V drugi polovici avgusta t. l. so prinesli časopisi vest o smrti dveh vodilnih borcev za pravice malega naroda — našega koroškega voditelja, župnika Poljanca ter slovaškega narodnega voditelja prelata Hlinka. Ni mi do tega, da bi tu na dolgo vzporejal možne in nemožne sličnosti med obema. O obeh hkrati bi hotel napisati nekaj besedi, ker je bila njuna smrt, zadnja žrtev v neprestanem boju za svobodo naroda in domovine, tako pomenljivo sočasna. Oba sta preminula v času, ko je usoda tistih narodov, za katere sta živela in gorela kot dve mogočni baklji, hkratu tako zmajana in neodločena kakor njuna volja do življenja in svobode krepko izražena in začrtana. — Oba sem tudi osebno srečal v življenju in oba sta mi razodela toliko žaru narodnostnih vrednot, da mi ob njuni izgubi pero samo sili na papir iz življenjske hvaležnosti v upanju, da ju prikažem, kakor sta se mi razodela.

Res je, da je Hlinka pomenil za slovaški narod nekaj drugega kot župnik Poljanec za nas Slovence v celoti, a morda prav toliko za koroške Slovence kot narodno manjšino sedanje velike Nemčije. Oba sta bila duhovnika in priljubljena narodna voditelja, čeprav je bilo med njima mnogo značajnih in taktičnih razlik, da starostne ne omenjam.

I

»Gor čez izaro, gor čez gmajnico...«

Župnik Poljanec nam je znan kot velik podpornik naše edine narodne zasebne šole v Šent Rupertu pri Velikovcu. Znan je pri nas tudi po pevskih ekskurzijah, ko nam je od časa do časa pripeljal v Ljubljano ali v Maribor vrle koroške pevce. Že pogum, da se ni ustrašil poti, ki je bila združena z velikimi ovirami in očitki, podlikanji in nevarnimi sumničenji narodnostnega značaja, nam ga je namah priljubil in spoznali smo v njem voditelja koroških Slovencev in njihove prosvete. Spominjam se, kako sem ga pred petimi leti na takem potu srečal v Mariboru in potem v Ljubljani. Saj bi morali prav za prav kot rodni bratje bolj zasledovati njih težavno življenjsko in kulturno usodo. Tako pa se nam je prišel malobrižnim sam predstaviti s svojo pevsko družino. Ob tem pojavu me je močno zanimalo, kakšni ljudje so — »post tot discrimina rerum« — vendarle še ostali, da drže tam za Karavankami naš rod, kdo in kakšni so ti naši koroški voditelji. Tako sem v tesnobnem pričakovanju tedaj poslušal njegov govor. Poživil in potolažil me je v boleštni skrbi s svojo odločno in jasno besedo in vlil mnogo upa v življenje in vztrajanje naših tam preko. Bile so to besede očeta, ki neutrudoma bdi in dela, da naša narodna zavest tam ne gasne. Nekaj tistega narodnega ognja sem začutil v njegovem zanosnem, a hkrati stvarnem govoru, lastnem resničnim narodnim voditeljem, kakor sem ga bil prese-netljivo srečal leto prej pri pokojnem Hlinki.

Ne bi si takrat mislil, da ga bom kmalu srečal od blizu — bilo je to pred nekaj leti v Ljubljani — in s strani, ki mi je njegovo globoko osveščeno narodnostno osebnost vtisnila za vedno v dušo. Opazovanja zadnjih let so me podžgala k narodnoobrambnem delu. Tako sem se nekega dne znašel v ožjem krogu z njim. Pri edinem njihovem glasilu je tedaj tako grozeče »zaškripalo«, da je bila hitra pomoč nujna. Po poročilu o težavnem položaju smo izmenjali mnenja in stavili nasvete. Ko je hotel pokojni s svojo tehtno besedo v tistem trenutku svar pospešiti, da bi se ne izjalovila, je podkrepil poročilo najbolj s solzama, ki sta mu pri tem vidno kanili na papir. To je bil mučen, a svet trenutek. Povedal

nam je več kot obširna knjiga, ki bi nam hotela položaj podrobno objasnjevati in opravičevati. Takoj smo se razšli na delo in marljivi dr. Martin G. je spremljal ves dan zastopstvo po mestu in pritiskal kljuke. Ne brezuspešno. Tedaj sem do dna poznal vso našo revščino, nepripravljenost in zanemarjenost v narodno-obrambnem pogledu in sem šel še z večjo vnemo na delo.

Žrtvoval je svoje življenje za narod. Bes šovinizma je požgal rože na njegovem grobu in dim je splaval proti nebu...

II

»Pod Tatrou sa bliska, hromi divo biju...«

»Stari naš, stari naš...«

Ne zanima me tu toliko Hlinkovo ogromno politično, kolikor bolj njegovo narodno vzgojno delo. Spoznal sem ga slučajno leta 1931. na bratislavskem kongresu slovanske katoliške inteligence. Ko smo se peljali od staroslovanske prestolnice Nitre proti najsevernejši točki kongresa — Levoči, nas je pok. prelat Hlinka presenetil na železniški postaji Ružomberok s svojim izredno ljubeznivim sprejemom. Ne vem, zakaj je izkazal prav slovenskemu zastopstvu toliko naklonjenosti. Številčno smo bili resda najmočnejši, a navzoči so bili vendar še zastopniki iz Hrvatske, Poljske in Češke. Čim je bilo namreč spregovorjenih nekaj pozdravnih nagovorov, smo že imeli v vozu pijače in jedače s posodami in vsem potrebnim in zraven še toplo povabilo, da ga nazaj grede obiščemo.

V Levoči, prav v isti gimnaziji, v kateri je on študiral, smo se znova srečali in on nam je govoril o narodnosti, da je s svojo ognjevito besedo namah zajel vse in vnel. Njegova sloka preroška postava s pobeljenimi lasmi na glavi, kar me je spomnilo na sliko Strossmajerja, njegove plamteče oči in odločne kretnje, vse to je dajalo njegovemu govoru izreden izraz borbenosti in močne samozavesti. Vsi smo vedeli: tako govori in more govoriti samo Hlinka, ki ima za seboj kar izredno junaško preteklost, človek, katerega življenje je čudovito spojeno z življenjem slovaškega naroda, za katerega svobodo je tvegaval življenje.

Ker smo se vračali z visokih Tater, kamor smo bili napravili izlet, smo se res oglasili pri njem. Občudovati smo ga morali kot javnega delavca na vseh poljih, najbolj pa kot našega izrednega gostitelja. Naslednji dan zjutraj sem ga videl na leci v njegovi domači župni cerkvi in se spet naslajal ob njegovih besedah, ki so zdaj izza veličastnega ornata zadobile vzvišen, cerkven ton. Ob tej priliki sem v razgovoru z domačinom čul tudi o njegovi asketski naravi in življenjski tvegavosti, da se ne čudim, če ni učakal višje starosti. (Umrli je v 72. letu.) Tako viharo življenje se prej použije. Domačin mi je pravil, kako je mnogokrat iz praškega vlaka stopil naravnost v cerkev, v spovednico, nato pristopil k oltarju in na leco. Priredil nam je izlet v Černovo in na novo mašo v bližini. Sam nam je živo pripovedoval in slikal, kako je bilo nekoč pod Madžari, ko se je prelila rodna kri ob znanem černoviškem uporu. Od tedaj je stal Hlinka kot ljubljenelec naroda in se kot lev boril za njegovo svobodo.

Naj se ocenjuje sedaj ob smrti njegova osebnost in njegovo delo kakorkoli, vesel sem, da sem od blizu spoznal to sekularno osebnost. Take osebnosti se mi zde za narod kot mogočni stebri podporniki, ki kot atlanti drže pezo narodove kulture. Ni čuda, da ga je narod še živega tako častil, čuteč v njem svojega vodilnega glasnika in borca, kakor je to razvidno iz narodne popevke:

»Pride Hlinka z Ružomberku, a v tej našej republike
donese nam slobodjenku, bude dobre zas...«

Po svoji smrti je postal Hlinka prečiščen duh — Mojzes za slovaški narod, ki mu je — se zdi — ravno o pravem času postavil na žrtvenik še svoje — življenje v potrditev svojega ravnočrtnega narodno-kulturnega dela.

Občni zbor Slomškove družbe v Ljubljani

V sredo 3. avgusta je katoliško učiteljstvo, včlanjeno v Slomškovi družbi, polagalo obračun o delu v zadnji poslovni dobi. Ob 9 je bila sv. maša v frančiškanski cerkvi, pri kateri je prepeval zbor učiteljev in učiteljic. Po sv. maši se je pričela polniti frančiškanska dvorana kar nepričakovano z res veliko množico, katere spričo slabega vremena — prav v jutranjih urah so bili veliki nalivi — ni bilo pričakovati. Ob 10 je predsednik g. ban. šol. nadzornik v p. Štrukelj začel občni zbor. Poudarjal je, da se občni zbor vrši ob velikem zgodovinskem dogodku 20 letnice Jugoslavije, ki ji vprav učiteljstvo s svojim delom pri vzgoji mladih rodov polaga trdne temelje za najboljši procvit. Predlagal je, da se z občnega zbora pošlje brzojavni pozdrav, obnovitev zvestobe in vdanosti Nj. Vel. kralju Petru II., kar je občni zbor sprejel z viharnim odobravanjem. Isto tako je predsednik zbora predlagal brzojavni pozdrav in zagotovilo vdanosti krmarju Jugoslavije Nj. kr. Vis. knezu-namestniku Pavlu, kar so zborovalci prav tako sprejeli z največjim odobravanjem. Takoj nato je predsednik predlagal tudi brzojavni pozdrav našemu slovenskemu voditelju, notranjemu ministru dr. Korošču, ki mu naj pove, da smo mi njegovi in on naš. Zborovalci so predlog sprejeli z navdušenim vzklikanjem našemu voditelju, ki se kar ni hotelo poleči, ko je predsednik prebral njegov brzojavni pozdrav, ki ga je poslal zborovalcem s pota v Beograd, kamor ga je klicala njegova dolžnost. Zborovalci so z velikim navdušenjem sprejeli tudi brzojavni pozdrav, ki ga je predsednik prebral za predsednika vlade in zunanjegega ministra dr. Stojadinoviča, ki že tri leta vodi vlado Jugoslavije v njenem plodovitem delu za blagor Jugoslavije in njenih državljanov. Brzojavni pozdrav so zborovalci poslali tudi g. prosvetnemu ministru dr. Magaraševiču, zagotavljajoč mu svojo vdanost. Pozabili pa tudi niso min. dr. Kreka, ki je postal ljubljene slovenskega ljudstva na letošnjih taborih.

Nato je predsednik pozdravil zastopnike številnih sorodnih organizacij, kakor: KA, Krščanske šole, Prosvetne zveze, Kmečke zveze, Slovenske straže, Katehetskega društva, Danice, Zarje, Krščanske ženske zveze, Krščanskega ženskega društva, Vodstva deklških krožkov, Društva za varstvo deklet i. dr. Posebej pa je še pozdravil zastopnika predsednika mestne občine, načelnika šol. odseka g. Mihelčiča, g. inspektorja Bajuka, gg. zastopnike redovnih hiš, čč. ss. redovnice. Končno pa je pozdravil še tako številne tovariše in tovarišice, ki so pravi učiteljski tabor. Kakor slovensko ljudstvo na svojih številnih taborih manifestira in izpričuje svojo vero, ki je katoliška, svojo narodnost, ki je slovenska, in svoje državljanstvo, ki je jugoslovansko, prav tako in isto izpričuje danes tudi ta učiteljski tabor z vsem srcem.

Telefonično je opravičil svojo odsotnost prevzv. g. knezoškof dr. Rožman, ki se je ravno odpravil k občnemu zboru, pa je dobil nepričakovan visok obisk in zato pošilja zborovalcem iskrene pozdrave in svoj blagoslov. Pismo se je opravičil prevzv. g. škof mariborski dr. Tomažič, ki je prav tako poslal zboru svoje pozdrave in svoj blagoslov. Svojo odsotnost je opravičil pismo tudi g. ban. šol. nadzornik Jeglič, ki je na dopustu na Gorenjskem, bivši načelnik prosv. uprave dr. Kotnik in večje število članstva, ki so po večini v raznih zdraviliščih.

Nato so sledili pozdravi zastopnikov sorodnih organizacij: za Prosvetno zvezo gđč. Hafner, ki prinaša zahvalo Prosvetne zveze za marljivo sodelovanje kat. učiteljstva v Prosvetnih društvih; za KA g. dir. dr. Capuder, ki želi, naj bi se vrste kat. učiteljstva množile, da bi bilo tudi katoliško življenje povsod čim boljše.

Med tem pozdravom je prišel v dvorano g. ban dr. Natlačn, burno pozdravljen od zborovalcev. Predsednik ga je pozdravil kot prijatelja šole in učiteljskega tabora.

teljstva in mu zato izraža zahvalo učiteljstva; saj je pokazal že toliko uvidevnosti za težnje učiteljstva in šolstva, pa tudi toliko uvidevnosti do slovenskega ljudstva, ki mu je zato prav tako iskreno hvaležno.

Gospod ban je takoj nato v daljšem govoru pozdravil zborovalce, v katerem je govoril o bodočnosti naroda in domovine, katero bo ustvarila mladina, ki je sedaj v učiteljskih rokah. Prosil je, naj učiteljstvo vzgaja, uči, izobrazuje, izoblikuje in usmerja to mladino tako, da bo bodočnost naroda in države srečna. Iz te mladine naj postanejo ljudje, dobri, pošteni, kleni značaji, ki bodo ljubili svoj narod, svoj dom, lepoto domovine, materin jezik, domače šege in navade. »Vzgojite dobre Slovence in Slovenke, ki bodo ljubili Jugoslavijo, kakor ljubijo Slovenijo, ki bodo pripravljene zanjo tudi vse žrtvovati, če bo treba. Ne pozabite, da je naša bodočnost edino le v močni in veliki Jugoslaviji!«

Predsednik se je g. banu iskreno zahvalil za spodbudne besede, ki bodo gotovo pri učiteljstvu našle najboljši odmev, saj je to potrdilo z viharim aplavzom. Zborovalce-Slomškarje je nato še pozdravil predsednik Kmečke zveze g. Brodar, ki je v daljšem govoru izražal zahvalo kmečkega stanu za vso izobrazbo, ki jo učiteljstvo vceplja kmečki mladini in tudi za ono, za katero skrbi v izvenšolskem času po prosvetnih dvoranah in porabi tam ves svoj prosti čas. Slovensko ljudstvo zna ceniti to učiteljsko požrtvovalnost in mu je zanjo iskreno hvaležno. To hvaležnost zagotavlja tudi za vso bodočnost, dokler bo učiteljstvo ostalo zvesto slovenskemu ljudstvu. Duhovnik in učitelj sta našemu kmetu najboljša prijatelja in voditelja.

Predsednik se je prav lepo zahvalil govorniku za priznalne besede in je zborovalce obvestil o velikem razumevanju Kmečke zveze, ki hoče pomagati pri ustanovitvi zavoda za vzgojo katoliškega učiteljskega naraščaja, kar so sprejeli z velikim odobravanjem.

Zastopnica Vodstva dekliških krožkov se je v lepih besedah zahvalila tovarišicam učiteljicam za požrtvovalno delo v dekliških krožkih in je prosila tudi še za nadaljnjo pomoč zlasti tam, kjer je potreba posebno velika. Delo v krožkih je lepo in silno hvaležno; zato naj bi se vsaka učiteljica odločila zanj.

S tem je bil pozdravni del zborovanja končan in je predsednik prebral dnevni red občnega zbora, ki je obširen in naj zborovalci zato obravnavajo stvarno in jedrnato.

Tajniško poročilo je podala družbina tajnica tov. Lebarjeva, ki se je dotaknila vseh važnejših dogodkov družbinega življenja v zadnjih treh letih, odkar je posloval ta odbor, posebno pa še dogodkov zadnjega poslovnega leta. Omenila je smrt ustanovitelja in prvega predsednika Slomškove družbe Fr. Jakliča in se mu zahvalila za ustanovitev Slomškove družbe, ki že 38 let vodi in vzgaja katoliško slovensko učiteljstvo. (Poročilo bo prinesel Slovenski učitelj). Predsednik je pozval zborovalce, da so v znak spoštovanja za umrlim ustanoviteljem in umrlimi člani vstali in jim zaklicali trikratni »Slava!«.

Sledilo je poročilo blagajnika, uprave Slovenskega učitelja, knjižničarja, urednika Slovenskega učitelja, poročilo šolskega odseka, poročilo kulturno-književnega odseka, poročilo urednika Vrtca, vodje podpornega sklada.

Preglednica Cegnarjeva, ki je bila zaradi pogreba odsotna, je poslala pismo poročilo preglednega odbora, ki pravi, da je našel vse v najlepšem redu in zato predlaga razrešnico s pohvalo in priznanjem. Zborovalci so poročilo z odobravanjem sprejeli.

Nato so še sledila poročila 11 podružnic Slomškove družbe, ki so pokazala zelo veliko razgibanost podružnic in lepo delo, ki so ga izvršile v kratkem času svojega obstoja. Predsednik pripominja, da bi bilo zelo lepo, če bi se tega dela lotili še drugi okrajji, da bi bile podružnice v vseh okrajjih. Iz vrst zborovalcev se je slišala želja, da bi bilo treba nekatere podružnice istega okrajja deliti zaradi velike razdalje, kar je občni zbor prepustil uvidevnosti podružničnih odborov.

Zaradi uspešnega in prožnejšega dela Slomškove družbe in njenih podružnic je predložil osrednji odbor občnemu zboru v sprejem nekatere spremembe družbinih pravil, kar je občni zbor soglasno sprejel. Najvažnejša sprememba je ta, da družbo vodi širši in ožji odbor. Ožji odbor so odborniki, ki jih izvoli občni zbor, širši odbor pa predsedniki vseh podružnic in ožji odbor. Za kritje stroškov prihoda k sejam prispevata polovico centrala, polovico pa podružnice. Članarina centrali se je povišala na 5 din.

Sledile so še volitve, ki so se izvršile najprej za predsednika in potem za ostali odbor. Ker so se med zborovalci že slišali kliči: Živio novi predsednik Strukelj!, je ta odložil predsedstvo in je te volitve vodila podpredsednica Sadarjeva. Burnemu in soglasnemu vzklikanju za predsednika Struklja je mogla le še pristaviti, da so dobri, požrtvovalni možje že še tu in tam, a Strukelj Ivan je — en sam. Zborovalci so novega predsednika ponovno burno aklamirali.

Ko je predsednik zopet zavzel svoje mesto, se je zahvalil za ponovno zaganje, češ, saj ne morem drugače, 38 let Slomškar, 30 let odbornik, bom tudi še nadalje postavil vse moči v prosep Slomškove družbe.

Prebral je potem listo, ki jo je pripravil osrednji odbor, ki jo je občni zbor z malo spremembo sprejel, in ker ni bilo drugih predlogov, so zborovalci soglasno sprejeli to listo: Čadež Anton, Lavrič Pavel, Lebar Ana, Lužar Fortunat, Sadar Marija, Wagner Josip, Vider Josip, Pečjak Rudolf, Horn Pero, Hafner Krista. Predsednik razsodišča Malešič Janko, namestnik Intihar Alojzij. Preglednika: Cegnar Ivanka in Labernik Felicita. Po sprejetju spremembe pravil po oblasti pridejo v odbor še: Grad Boris, Jurjevčič Marija, Kopriva Alfonz, Ločniškar Franc, Petje Ignacij, Zazula Rafael.

Sledile so še slučajnosti, pri katerih je predsednik povabil na Brezje, v Maribor k proslavi 20 letnice, na delo pri Slovenski straži, Golobič na esperantski kongres, katehet Rataj na skupno delo, Lomšek na duhovne vaje in prav tako Lebarjeva.

S tem je bil dnevni red izčrpan in se je predsednik še prav pristrčno zahvalil za lepo udeležbo in sodelovanje ter končal občni zbor. A. L.

Tajniško poročilo Slomškove družbe

na občnem zboru 3. avgusta 1938 v Ljubljani

Lanski občni zbor Slomškove družbe je bil 21. avgusta 1937 na Brezjah. Poslovna doba sedanjega družbinega odbora pa traja 3 leta, t. j. od 25. avgusta 1935, ko je bil občni zbor z volitvami odbora v Akademskem domu v Ljubljani.

V letu 1935/36 je imel družbini odbor 14 odborovih sej ter božično in veliko-nočno zborovanje, kakor vsako leto. Na teh zborovanjih so bila sledeča predavanja: »Občestvena vzgoja«, Rudolf Pečjak, »Apostolat katoliškega učitelja kot človeka«, A. Lebarjeva, »Ameriško šolstvo«, Vtisi s potovanja po Ameriki, prevz. g. knezoškof. Ob začetku poslovnega leta na občnem zboru pa predavanje univ. prof. dr. A. Gosarja: »Osnova sodobne socialne vzgoje«.

V to leto spada znameniti sklep osrednjega odbora, da se poslej sprejema v S. d. le mlajše učiteljstvo z ne več kot 6 službenimi leti. Ta sklep se je izkazal za zelo primernege v teku naslednjih časov.

V tem letu so se tudi začele ustanavljati podružnice Slomškove družbe, ko se je na božičnem zborovanju sprejel tozadevni sklep.

V tem poslovnem letu je bilo posebno mnogo stikov s Krščansko šolo in meščansko-šolskim učiteljstvom zaradi izdelave učnih načrtov.

Zastopniki S. d. so se udeleževali v tem letu občnih zborov in drugih prireditvev sorodnih organizacij.

V tem letu so bili tudi znameniti Slomškovi dnevi v Mariboru dne 21. junija za šolsko mladino, ki jo je vodil in oddal podpise za Slomškovo beatifika-

cijo predsednik Strukelj in pa 29. junija, ko je imela Sl. dr. večje zborovanje v gledališču z 2 predavanjima: prof. Bogovič: »Svetost verske vzgoje« (v Slomškovem smislu) in prof. Bojca: »Slomšek ljudski vzgojitelj«. Teža zborovanja se je udeležil tudi načelnik Maričić iz ministrstva prosvete, s katerim je imelo članstvo tudi večerni sestanek na predvečer v Bellevue.

V tem letu so umrli člani S. dr.: Bohinc Ivana, Slapšak Stana, Matanovič Avgusta in društveni odbornik duh. svet. Ažman Andrej, katerih se je tedaj spomnilo tudi društveno glasilo.

Občni zbor za leto 1936/37 je bil dne 27. avgusta 1936 na Brezjah, kjer so se takrat Slomškarji še sedmič zbrali. Na občnem zboru je bilo predavanje tov. Teuerschuha »Smernice naše prosvetne vzgoje«.

V tem poslovnem letu je imel društveni odbor 15 sej in običajni zborovanji o božiču in o veliki noči. V tem letu je Slomškova dr. zopet enkrat pripravila za božič obširnejši program, s prav sodobnimi predavanji. Prejšnji večer je bil prijateljski sestanek v zaključni družbi samih Slomškarjev in njegovih prijateljev v verandni dvorani. V ponedeljek 29. in v torek 30. decembra pa je bilo zborovanje z nastopnimi predavanji: inspektor Dolenc »V čem se lahko učimo od Kreka«, Krista Hafner: »Vzgoja vzgojiteljev«, univ. prof. dr. Lukman »Pota in cilji naše prosvete«, Vojko Jagodič »Bodočnost slovenskega naroda je povezana z njegovo moralno krepkostjo, z njegovo zemljo in ljubeznijo do pravice«, min. v p. prof. Vesenjanič »Učitelj-vzgojitelj malega človeka«, prof. E. Deisinger »Socialni problem v svoji duhovni iztočnosti«, I. Teuerschuh »Načelnost brez kompromisov«, šef-urednik »Slovenca« dr. Ahčin »Naše prosvetno in socialno delo«, A. Majhen »Učiteljski pokret na vasi«, J. Tavželj »Kako naučimo podeželske pevce petja po notah«.

Na velikonočnem zborovanju sta bili 2 predavanji: A. Kopriva »O nadaljnji izobrazbi katoliškega učitelja« in Francka Galovič »Zakaj je KA možna in potrebna med našim učiteljstvom«.

V aprilu teža leta je bil tudi dobro uspeli tečaj za brezposelne abituriente in -inje, katerih se je tečaja tudi več udeležilo, kakor moških. Sporazumno in s sodelovanjem Prosvetne zveze so imeli predavanja na tem tečaju najboljši predavatelji in so jim podali vsega, kar potrebuje mlad učitelj-ica, ko pride na novo službeno mesto med ljudstvo: Finžgar, dr. Ivo Pirc, ravn. Zor, prof. Kuret, Lužar i. dr. Tudi sicer med letom so imeli več sestankov z odborniki Sl. dr. in tudi aktualnih predavanj.

V tem poslovnem letu so umrli člani Sl. dr.: Minka Kratner, Edvard Markošek, Avgust Sabec, Urška Porenta in Julka Kocijančič ter častni član družbe, ki je ob njenem rojstvu stal ob njeni zibelki in ves čas spremljal njen razvoj in se veselil njenih uspehov, prevz. gospod nadškof dr. Bonaventura Jeglič. Proti koncu teža poslovnega leta je Sl. dr. zelo prestrašila nepričakovana bolezen našega predsednika, od katere pa se je hvala Božu prav dobro okrepil. Iz tega vzroka se je moral nameravani občni zbor v Celju vršiti kar na Brezjah, na katerem sta bili 2 predavanji, namreč: prof. Solar »Pouk slovenščine v ljudski šoli — temelj za nadaljnji pouk v srednji šoli« in p. prior Učak »Karitas in vzgoja«.

Tako traja letošnje poslovno leto od lanskega 21. avgusta do danes.

To poslovno leto je bilo prav posebno razgibano. Do sedaj se je ustanovilo 11 delavnih podružnic: mariborska, ljubljanska, okoliška, celjsko-šmarska, gorrenjska, kamniška, novomeška, kranjska, belokranjska, brežiško-krška, ptujska.

Poročilo o poslovanju teh podružnic bodo podali delegati.

Centralni odbor je podružnice obveščal o delu in sklepih glavnega vodstva po okrožnicah in pismih, da so bile o vsem obveščene. Žal pa mora odbor ugotoviti, da vsa poročila niso bila tako točna, kakor je to pričakoval od njih. Do danes še ni prejel od vseh celotnih prijavitelj z lastnoročnim podpisom, kar je velike važnosti za sestavitev celotnega imenika in imenikov podružnic. Zato moremo danes poročati le približno število članstva, ki se giblje okoli 700, od

teh $\frac{1}{3}$ moških in $\frac{2}{3}$ ženskih. Kakor hitro bomo prejeli prijavnice še od ostalih podružnic, bomo poslali številčni imenik vsem podružnicam od vseh podružnic.

Ponovno smo prosili podružnice, da pošiljajo poročila o zborovanjih, ki jih prirejajo, nam ne dohajajo redno in moremo poizvedeti o njihovem delu le iz časopisja, če tam o njem poročajo, sicer pa ostane njih delo pozabljeno. V splošnem pa so se vse podružnice z vnemo poprijele podružničnega dela in je pričelo v njih prav živahno delovanje. Kolike važnosti je to, če pomislimo, da v času brez podružnic niso imeli člani nikakega stika od božiča pa do velike noči in do velikih počitnic, ko so se običajna družbina zborovanja vršila. Zdaj pa se članstvo spoznava prav od blizu, se o svojem delu in zanimanju razgovarja, poleg zborovanj, predavanj in hospitacij prireja tudi sestanke z zabavno vsebino, z izleti, petjem itd. Vse to krepi tovarištvo in veže članstvo v prijetno prijateljstvo. Želeti bi bilo, da se taki sestanki po podružnicah povsod vpeljejo.

V nekaj okrožnicah je centralni odbor nakazal podružnicam pot za koristno delo na vasi; v vsakem kraju se pokažejo posebne potrebe za ljudsko izobrazbo, pa tudi prav posebni načini za to delo. Ni namreč vse za vsakega in za vsak kraj. Zato odbor v okrožnicah ne daje striktnih navodil, ampak le nakaže, kaj in kako bi se dalo vzeti v program dotične podružnice. One podružnice, ki se hočejo okoristiti s temi okrožnicami, bodo iz njih privzele tisto, kar jim je najbolj primerno v njihovem delokrogu. Tozadevnih poročil je odbor v tem letu zelo pogrešal in prosi, da za prihodnje leto vse podružnice to delo prav resno vzemo v roke. Poleg tega pa posamezne podružnice, kakor jih je odbor že ponovno opozoril, prirede tudi take prireditve, na katere lahko vabijo starše in vse one, ki se zanimajo za katoliško vzgojo ter pokažejo, kako so katoliški učitelji pripravljeni delati z otrokom in za otroka, da ga pripravijo za čislanečega člana človeške družbe in mu na najprimernejši način pokažejo pot v življenje. Le s tesnim stikom z ljudstvom more učitelj v svojem kraju kaj pomembnejšega začeti in se uveljaviti med ljudstvom. Zato vedno iznova centralni odbor to delo priporoča. Prilike za to ima učiteljstvo vedno dovolj in ob vsakem času; ljudstvo pa mu bo za to hvaležno.

Da bi se to delo med ljudstvom čim bolje posrečilo, je odbor poslal vsem časopisom (katoliškega nazora) prošnjo, naj posvečajo vzgoji čim več pažnje. Na tozadevni poziv uredništev je tudi že organiziral tedensko dopisovanje v nekatere liste.

Kakor do sedaj že tri leta, je Slomškova družba tudi v začetku letošnjega leta vložila po kraljevi banski upravi prošnjo, naj se 24. september ali 29. november praznuje po vsej državi kot Slomškov dan na isti način kakor praznik sv. Save in Strossmayerov dan.

Po lanskem romanju na Slomškov grob, v nedeljo po 24. septembru, je Slomškova družba sklenila, da to romanje ostane kot vsakoletno romanje članstva Slomškove družbe na grob našega vzornika, in že danes vabi, da se članstvo tega romanja v čim večjem številu udeleži.

Mnogo posvetovanj je imel odbor z merodajnimi činitelji glede prevzema »Vrtca«, ki naj bi postal glasilo katoliške mladine. O tem bo še posebno poročilo na današnjem občnem zboru. Za zdaj velja le prav iskrena prošnja, da bi se člani in članice zavzeli zanj na isti način, kakor je znano, da se znajo zavzeti za vsako dobro stvar, zlasti pa še za koristno otroško čtivo, od katerega je toliko odvisno pri vzgoji mladine.

Na podlagi § 34 družbinih pravil se je ustanovilo v letošnjem letu v okrilju odbora nekaj odsekov, ki so se zlasti zavzeli za načelno stran dela katoliškega učitelja in so tudi zbirali potrebni material za razne prilike, ko je treba pokazati raznim činiteljem potrebe in zahteve šole in učitelja. Tozadevna poročila bomo še slišali na današnjem občnem zboru.

Dokler se niso razmere v Avstriji izpremenile, je Slomškova družba bila v stalnem stiku z Weltverbandom katoliškega učiteljstva, ki ima svoj sedež na

Dunaju. Pošiljali smo si poročila o našem delu in je bil na podlagi teh stikov objavljen tudi oklic v »Slovincu« in »Slovenskem učitelju« za letošnje prireditve v Budimpešti od 15. do 20. t. m. Na vse naše urgence glede tega potovanja pa ne dobimo nobenega odgovora več; najbrž se je morala pisarna Weltverbanda ukloniti nastalim razmeram in teh prireditvah ne bo v večjem obsegu. To je tudi vzrok, da nismo objavili nikakih podrobnosti o prireditvah in potovanju, ker nikakih poročil nismo več prejeli.

V Ljubljani kakor v Mariboru se je v letošnjem poslovnem letu pokazala prav lepa podjetnost glede internata za učiteljske učiteljske. Upati je, da se bo vsaj del teh dveh internatov otvoril že s prihodnjim šolskim letom. Obe podjetji pa velikodušni podpora našega članstva prav toplo priporočamo.

Mariborska in ljubljanska podružnica sta v pretekli zimi priredili vrsto predavanj za starše, ki so se jih le-ti prav radi udeleževali; tudi nekatere druge podružnice so pričele s tem poskusom, le znano ni, s kakšnim uspehom.

Tudi v letošnjem poslovnem letu je Slomškova družba priredila tradicionalno božično in velikonočno zborovanje. Na božičnem zborovanju, ki je trajalo dva dni, je bilo devet predavanj, in sicer: dr. Fajdiča »Katoliška akcija in učiteljstvo«; dr. Kraljič »Potreba notranje obnove«; dir. dr. Capuder »O spornih in nespornih vprašanjih«; prof. Labernikova »Družina — vzgojna zajednica«; profesorica Slaparjeva »Nova socialna vprašanja«; mons. dr. J. Debevec »O katoliški literaturi«; ravn. Pečjak »O tisku Slomškove družbe, zlasti še o mladinskem tisku«; prof. Bitenc »O namenu in pomenu ZFO« in prof. Žitko »O vzgoji in delu v ZFO«.

Na velikonočnem zborovanju sta bili dve predavanji: ravnatelj salezijanskega zavoda dr. Blatnik je predaval »Več don Boskovega duha v našo vzgojo!« in ravnatelj Mohorjeve tiskarne prof. dr. Kotnik »Ob 20 letnici našega šolstva v novi državi«. To zborovanje se je vršilo v Celju.

V letošnjem poslovnem letu je Slomškova družba izgubila svojega ustanovitelja in prvega predsednika Franca Jakliča. Prav o božičnem zborovanju so mu potekale zadnje ure, za priprave zanj pa se je še živo zanimal. Z njim je izgubila Slomškova družba res svojega očeta, ki jo je spremljal tudi še sedaj vsa leta, ko je že živel v pokoju. Vsakega zborovanja in vsake prireditve Slomškove družbe se je udeležil, povsod govoril, dajal nasvete in marsikdaj tudi spodbujal, ako so kdaj odborikom klonile glave. Odbor se je udeležil pogreba, predsednik se je poslovil od njega, »Slovenski učitelj« je pisal o njem in njegovem delu za šolo, učiteljstvo in slovensko ljudstvo. Mi vsi pa smo mu iskreno hvaležni za to, da je ustanovil društvo katoliškega učiteljstva, da mu je tako dolgo vrsto let kazal pot in ga bodril za katoliške ideale. Naj mu bo Bog plačnik za to veliko in lepo delo!

O priliki božičnega in velikonočnega zborovanja sta se vršili tudi seji podružničnih predsednikov, na katerih so le-ti v podrobnostih poizvedeli o delu centralnega odbora v podrobnosti, kar se ne more poročati podružnicam po okrožnicah. Na božični seji je bilo sklenjeno, da prične Slomškova družba izdajati knjižice za starše. V letošnjem letu je izšla prva knjižica Kriste Hafnerjeve »Kako naj se otrok uči«, ki so jo prejele podružnice v razprodajo. Pripravljajo se še druge s prav aktualno vsebino, na kar podružnice še danes opozarjamo, da gredo tozadevno z vso vnemo na roko novoizvoljenemu odboru.

V celem poslovnem letu se je odbor zelo trudil, da bi dobil tako zelo potrebni lokal za Slomškovo družbo, ki ga pogreša že vseh 38 let svojega obstoja. Do sedaj so bili vsi napori zastojni; vendar bo tudi prihodnji odbor prav gotovo storil vse, da se končno posreči pridobiti lokal, kjer bi se vršile seje, kjer bi bila nameščena knjižnica in bi se shajala tudi mestna podružnica, brezposelni abiturienti in učiteljski učiteljski.

V letošnjem poslovnem letu je imel odbor 22 lej, eno žalno sejo o priliki smrti ustanovitelja, štiri sestanke zaradi prevzema »Vrtca«; seje odsekov.

Odbor je prejel in odposlal 386 dopisov, od katerih je bilo na oblasti in vplivne osebe odposlanih 56.

S tem bi bilo na kratko podano delo centralnega odbora v tem poslovnem letu. A. L.

Poročilo urednika

Rad bi za svoje poročilo veliko povedal, toda glede na današnji obsežen program, bom vse le kratko opravil. — Prvo uredniško delo pri vsaki številki je oblikovanje rokopisov v neko enotno celoto. Vsebina daje svoje pomisleke, zaradi nje je urednik izpostavljen sodbi raznih strokovnjakov in posebej še odgovoren oblastvom, ker urejuje list za javnost in ne za sebe. Včasih ni kaj izbirati, ker ne pride ali ni dobiti nič rokopisov. Če je dosti blaga, se lahko izbira, odobruje in zametuje. Članki ne prihajajo v uredništvo v taki obilici kakor golobi na kakem trgu, ko jim vržeš nekaj drobtinic kruha ali žita. Treba je pač vedno stikati, vpraševati in prositi pri raznih ljudeh o kakem gradivu. Zato tiči že v tem mnogo nevidnega ali malo znanega truda. Ena sotrudnica pa pošlje več kot deset sestavkov na mesec in vsi imajo kleno vsebino ter odlično obliko. Žal, da ne morem vsega sprejeti in ji moram priporočati, da se obrne na druga uredništva. Kar prihaja od raznih strani v uredniško mapo, je večkrat nezrelo za tisk — ne stavek ne slog nista izpiljena. V govoru snov še lahko ustreza, a književna stran ima svoje pomisleke, saj hočejo pri tem oči ločila in druge slovniško vidne stvari. Sicer pa upoštevam vsako beležko, ki jo kdo pošlje, in nihče ne more očitati, da sem mu kaj kar tako zavržel. Vedno imam namen, da pridobim in vzgojim kaj več dobrih sotrudnikov in sotrudnic ali jim dam pobudo za nadaljnje delo. Za vsako številko moram dobiti kakih 15 krajših člankov in dosti vmesnih reči, sicer je list premajhen in premalo pester. — Veliko se v zadnjem času omenja družina. Posebne razprave o družini od Felicite Labernik in Eme Deisinger so kaj primerno gradivo za roditeljske sestanke. Za gospodarsko vzgojo je podal Alfonz Kopriva temeljito razpravo »Gospodarska vzgoja kmečkega otroka« in Fr. Jandl »Misli ob desetletnici kmečkonadaljevalnih šol«. V članku »Kakšna torej bodi naša šola« (št. 5.—6.) je tov. Fr. Čiček pretehtal več stvari o modernem strnjenem pouku ter se bolj zavzema za predmetni pouk. Ker je sam učitelj in ima sam priliko, da vse preizkusi, zato sem ta članek priobčil, vsem seveda ne bo ustrezal. V okrilju »Slovenske šolske matice« je itak lansko leto izšel velik pedagoški priročnik E. Vranca »Osnove strnjenejšega šolskega dela v teoriji in praksi«. O tem bodo še razni poskusni razredi morali pokazati in ugotoviti, kaj in koliko je vzdržljivo. Čičkova razprava »Vzgojitelj in samovzgoja«, ki je izšla v preteklem letu, se najbolj naslanja na svetopisemske knjige ter pravi med drugim na str. 311: »Študirajmo poleg druge literature tudi Sveto pismo, posebno Jobovo knjigo, Salomonove pregovore in Visoko pesem, Sirahovo knjigo Modrosti, evangelije in pisma apostolov, posebno propovednika ljubezni evangelista Janeza in duševnega velikana Pavla! — Važen prispevek je podal V. Brumen z naslovom »Staro« in »novo« v kulturi (št. 11.—12.). Vsak dan slišimo o »stari« in »novi« šoli, o »starem in novem redu« itd., toda pri sodbi moramo iti globlje. Treba je soditi s pravega stališča. Od pravi: »Pojma staro in novo kot vrednostni oznaki ne spadata v znanstveni slovar, kjer gre za resnico in edinole zanje. Zato ni kulturno važno, da se borimo za novo kot naprednjaki ter pobijamo staro, ki se ga krčevito drže konservativci ali celo reakcionarji, marveč je naša dolžnost, da se potegujemo za pravo in preganjamo krivo ter smo v tem oziru pametni, ne pa nespametni.« — Jako lepe šopke misli je poslala Milena v sestavkih »Cvetje in dih iz šolskega dela«. Vidi se, s koliko ljubeznijo zna ona pritegniti šolsko mladino k sebi in živeti srečno samo za šolo. — Za vsakoletne priložnostne dneve bo ustrezal članek o Strossmayerju (št. 1.—2.), za materinske dneve pa »Potrpežljiva mati«

(št. 5.—6.). — V tem šolskem letu so bile končane več let tekoče prevažne razprave o Slomškovem pouku. Primerjave tega pouka s Pestalozzijevim so pokazale, da bomo odslej na oba drugače gledali, kakor smo bili doslej navajeni iz prejšnje tradicije. Vesel je bil urednik in vesela pisateljica Deisinger, da je bila tudi njena izčrpna razprava o Slomšku in Pestalozziju zaključena. Ona se zahvaljuje uredniku, da je razpravo priobčil, in pristavlja, da ne gre nikoli več na tako zamudno delo, ki stane toliko časa, truda, iskanja in dela. — Ustvarjaljoči in oblikovni nagon učnih oseb daje povod za razne reformne predloge pri ljudskih, srednjih in drugih šolah. Kritiko sem vseh 18 let, kar sem urednik, rad poslušal, samo da je bila stvarna in dostojna. Vobče vidim, da se pišejo razprave z nekim idealizmom, priporočam pa zelo, da bodo podlaga praktična, ker tako najbolj prime čitatelja.

Književne vesti

»Vrtec«, Leto 1938-1939. Letnik 69. Št. 1. — Ta najstarejši mladinski list prihaja letos v prenovljeni obliki na svetlo. Joža Lovrenčič nadaljuje nenavadno zgodbo »Tonca iz lonca«. — Iz rušičine je preveden opis rastline »Attalea Princeps«. Tej palmi, ki je doma iz Braziliije, je bil cvetličnjak pretesen. Razdrla ga je s svojo ošabno visokostjo in prišla na prosto. To je bilo ravnateljstvo botaničnega vrta preveč in dal jo je končno pod žago. — Legenda Janeza Rožencvetja »Božji dar« kaže Kristusa in sv. Petra, kako sta srečavala šolarje in kaj so jima pravili. Dve sto otrok je šlo mimo in samo eden je bil vreden božjega daru. Kristus se je sklonil in poljubil zadnjega fantka na čelo. — France Bevč je predstavil briški motiv »Zakaj Judje ne jedo svinine«. — Od Rudolfa Pečjaka je »Mikica in Mokica«, dve deklici, ki nista mogli zaspati. Mikica klepeče, Mokica žlobudra. Tudi drugi otroci niso zaspali pa enako žlobudrajo o žuželkah, o metuljčkih in toliko drugih živalih, ki so postale prav velike. V hitrem razgovoru je rekla Mikica, da bi bila najrajši metuljček, drugi so tudi svoje želje pravili, samo zaspati niso hoteli. Pa so vendar zaspali in sanjali so o metuljčkih, ko so se razkropili, obletavali rožice in okoli njih plesali. Zapeli so več pesmic in drugi so odgovarjali: »Ko bodo umrle rožice, metuljčkov več ne bo.« — Od našega znanega leposlovca F. S. Finžgarja je spis »Hudournikova miška«. Pisatelj pozna tistega hudournika in pove, kako je zraščeen in kako je stesal v gorenjskih planinah svojo bajtico. Toda v novo hišico je prišla osivela miška z vso svojo družino. Po nekem železnem steburu so prišle do zaklada jestvin. — Poglavlje »Naš dom« ima praktičen spis Leopolda Paljka »Mladim vrtnarjem«. Opisano je delo v septembru pri sadjarstvu. Vrtnaričice vabi na pridno delo in cvetličarke na bo »Vrtec« tako za vsak letni čas ali celo za vsak mesec prinesel kaj o vrtu. Starši in otroci se bodo s tem pojmovanjem laže razpresaditev cvetlic. Vsem bo ustregel, ako govarjali o vrtnih pridelkih. — Sledi še po-

glavlje »Pojdimo po svetu«, in sicer sestavek »Slovinci v tujini«. Uvrščen je spomin na A. M. Slomška in mgr. Abrama Jožefa. Vse bo zanimal »Pisan drobiž in vse navzkriž«. Kakor po navadi, je med članki postavljenih več primernih pesmic. Kar pove Fr. L. na koncu prve pesmice, naj velja še za »Vrtec«: »Naj bo v Tebi tako, pa bo vedno lepo v Tvojem srcu, pri Tebi doma in po vsej domovini.« — »Vrtec« izhaja vsak mesec, osemkrat med šolskim letom in velja z dvema mladinskima knjigama na leto 22.50 din, ali 9 mesecev po 2.50 din. Uredništvo je v Ljubljani VII, Goriška cesta 29. Uprava »Vrtca« je v Ljubljani, Kopitarjeva ulica št. 2 (H. Ničman). F. B.

»Živi izviri«. Spisal Ivan Maticič. Samozaložba. 412 strani. Vezana knjiga stane 96 dinarjev v knjigarni in pri založbi v Ljubljani. — Knjiga ima trinajst poglavij s celotnim geslom: »Ded je zemljo otrebil, zoral. Oče jo je posejal in gledal bujno njeno rast. Sin je zorel med težkim klasjem. Vnuč se je dvignil proti besu novega časa.« Vsako poglavje ima še lepo posebno geslo in citat, n. pr. I. poglavje: »Pradedi orjejo, Bratstva rajajo, Pražozd gori«. V prvem poglavju vidimo prvo naselitev slovanskih družin, bratstev in zadrug. Pogorjanci so napravili na brdih kolibe in gradišča. Na vrhu griča je stalo osrčje: lesenjače, pogorske obrane, ki so čuvale Tabor in vse okolje. Bogovi in verski obredi so še poganski. V nižavju je že visel Bog razpet, nadalje leseno svetišče, cerkev in v Cvitni nižini je bival že škof. Blagovest so Brjanom prinašali Alemani, a z druge strani Liguri, vendar jim Brjani niso prav zaupali. Vmes je predstavljeno, kako so živeli razni naseljenci, kako so si pridobivali orodje, sejmanje med vasmi. Vsi nosijo slovanska imena. Stanovi in rokodolci. Prvi so bili kočarji, dalje obutvarji, rešetarji in žličarji, lončarji, sirarji in sekirarji (str. 14). Utiranje poti po pražozdu in razne borbe z zverinami. Kres sveti praznik ognja in sonca, najmočnejši dan v letu. Zel za ljubo zdravje, kresne rože pa sveta pra-

prot vsepovsod: v strehah, po stajah. Staršine izbirajo rodovinom neveste po svoji modri preudarnosti (str. 36). Opis na koncu I. poglavja kaže, kako se je vršilo pokristjanjenje, kako je menih prigovarjal na pravo vero in čital očitno izpoved v staroslovenskem jeziku (povzeto iz brižinskih spomenikov). Opisana sta pogreb in bojna igra trizna. Pri svatovščini (str. 100) hočejo otroci gledati vse od blizu. — Učitelje bo pritegnilo k razmišljanju VII. poglavje. Učitelj Sukum je strašno ravnal z otroki, enako dve učiteljici. Telesna kazen je bila brezmejna, dokler ni Bran napravil konca. S tem je prišla huda kazen na prebivalstvo. Nastala je tudi doba, da si poğorska bratstva dele sveto zemljo, pregraje padajo in celo srnjak pride bliže, ko vidi, da ljudje nimajo pušk. Tako se konča široko zasnovan roman kulturnega dela, roman zemlje. — Naš narod, ki je mirno hodil nad 1300 let na svoji zemlji in kljuboval raznim viharjem, ima še dru-

ge prilike, iz katerih bi izšli historični romani. Samo eden ne obseže vsega. Tako so dobili tudi drugi narodi svoje epične ali iz dna dvigajoče spise. Pri Nemcih so posebno znani historični romani profesorja Feliksa Dahna, n. pr. »Boj za Rim« ob propasti Zahodnih Gotov v Italiji (l. 1890. že 16. izdaja) in iz drugih časov. »Živi izviri« je izviren roman naše davnine in je vsebinsko za poznavanje naroda velike vrednosti. F. Lužar.

Poročilo Salezijanskega dijaškega konvikta na Rakovniku v Ljubljani. Za šolsko leto 1937-1938. — Konvikt šteje okrog 200 učencev in je najbolje zagotovilo staršem za njihove otroke ter najuspešnejša pomoč šoli. Gojenci so v konviktu vedno in povsod pod skrbnim nadzorstvom svojih predstojnikov, tako v cerkvi, pri učenju in pri igri, kakor v obednici, spalnici in na sprehodih. Iz 35 strani obsegajoče pregledne vsebine in slik vidimo, kako so učenci na raznih oddelkih prav lepo zaposleni.

Beleške

Slovenska Akademija znanosti in umetnosti ustanovljena. Ta najvišji znanstveni zavod v Ljubljani je bil ustanovljen na seji ministrskega sveta dne 11. avgusta. Akademija ima štiri odseke: zgodovinsko - filološkega, matematično - prirodoslovnega, pravnega in umetniškega.

Na čast naše kmečke hiše. Na kmečkem taboru na Brezjah, dne 7. avgusta, je gospod ban dr. Natlačen počastil našo kmečko hišo, ta simbol našega kmeta, med drugim takole: Naša kmečka hiša je svetišče, ki se v njem moli, ki se v njem oznanja in goji vera in življenje po veri. Naša kmečka hiša je ognjišče ljubezni do rodne grude. Noben stan ni tako povezan z rodno zemljo kakor kmečki. Očetje in dedje in pradedje so na njej živeli, jo s trudom in znojem obdelovali in z ljubeznijo gojili ter jo čuvali in ohranjali svojim sinovom. Tej tesni in nerazrušljivi povezanosti našega kmeta z zemljo, tej njegovi ljubezni do domače rodne grude se imamo zahvaliti, da je ostala slovenska zemlja naša, da močnejši in nasilnejši sosedje niso pomaknili svojih mejnikov preko naših današnjih mej in da nismo izgínili z zemeljskega površja. — Naša kmečka hiša je dom naše besede. Tu smo slišali prve

sladke materine besede, tu smo se učili prvega govora, tu smo vzljubili svoj narodni jezik. Skozi tisoč in več let nam je kmečka hiša gojila in razvijala, prenašala iz roda v rod in ohranjela naš jezik slovenski. Ohranila in iz roda v rod prenašala bo to našo sladko besedo tudi še nadalje in tudi tam, kjer se ji zapirajo vrata šole in javnih uradov in ohranjela in gojila bo tako narodno zavest, zavest slovenske skupnosti tudi tam, kjer bi hoteli to zavest nasilno udušiti. Posrečilo se bo morda našim narodnim neprijateljem, da iztrebijo našo besedo iz mest in iz tovarniških centrov, toda kmečka hiša jo bo čuvala in gojila kot dragoceno svetinjo, pridobljeno in podedovano od prednikov. (Iz »Ponedeljskega Slovenca«).

Jakličev prosvetni dom v Dobrépoljah. V nedeljo, dne 23. avgusta, je bil blagoslovljen temeljni kamen za zgradbo prosvetnega in karitativnega doma v Dobrépoljah v spomin pokojnega vzornega učitelja, organizatorja in pisatelja Fr. Jakliča. Slavje je bilo prav posrečeno in zastopanih veliko društev. Spominski kamen je slovesno blagoslovil ribniški dekan g. svetnik Skubic, pozdrave so govorili g. duhovni svetnik Merkun, banski šol. nadzornik g. Iv.

Strukelj, župan g. Strnad, šolski nadzornik g. Peterlin, za fantovski odsek brat Petrič in urednik g. Kremžar Sledil je velik telovadni nastop mladine iz domačega in sosednih krajev.

† **Rajko Justin.** Najvišji vrh Triglava je zahteval žrtev iz učiteljskega stanu. Na njem se je dne 19. avgusta smrtno ponesrečil nadučitelj v p. Rajko Justin. Služboval je na več mestih v črnomeljskem okraju (16 let), v Vremah (11 let), v Trebelnem (2 leti), v Trnju (15 let), v Ljubljani (na IV. mest. š. 1 leto), torej največ na Krasu in v slabih krajih. Upokojen je bil l. 1925, in potem dodeljen univerzitetnemu botaničnemu inštitutu v Ljubljani. V mlajših letih se je zelo zanimal za vrtnarstvo in pisal prav dobre stvari v priložo »Vrtnar« pri »Kmetovalcu« v l. 1888, do 1893. Svoje znanje je pokojnik osredotočil posebno v botaniki. Vse življenje je proučeval rastlinstvo in poznal v Sloveniji in daleč na okrog po hribih in dolinah vsako rastlino. Ko sem ga pred desetletji obiskal v Vremah, je imel v svojem stanovanju polne omare in polne police herbarijev in lahko sva večkrat napravila kako zamenjavo. Znanstvene pridobitve je spisal v raznih strokovnih avstrijskih listih (Mittheilungen 1904, österr. botan. Zeitschrift 1907 in dr.). Tako je ustanovil ime neki novi hibridi, ki jo je našel v triglavskem pogorju »Centaurea Vossii Justin«, v spomin na svojega prvega botaničnega učitelja profesorja W. Vossa. Tudi po Justinu so dali ime neki zvončnici »Campanula Justiniana Witasek«, ker jo je on prvi našel na Velebitu. Navedena je v Fritsch, Exkursionsflora, Wien, 2. izdaja s. 590. Sicer je bil v zvezi in dopisovanju z mnogimi avstrijskimi in drugimi učenjaki. Takratno domovino kranjsko in drugo slovensko zemljo je s tem zelo seznanil v tujem svetu, zato mu bo ohranjen neminljiv spomin.

F. Lužar.

Sveti Tomaž Akvinski o ljubezni do naroda. Sv. Tomaž Akvinski piše: »Kakor je dolžnost vere častiti Boga, tako je zahteva pietete, častiti starše in domovino. Do onih, ki so nam daleč, imamo samo splošno prijateljstvo ljubezni. Poleg te so pa še posebna prijateljstva, kojih osnova je ožje razmerje do gotovih

oseb. Tako so nam naši someščani bližji nego tujci; zato nas urejena ljubezen do bližnjega priganja, da svoj narod ljubimo na način, ki ga tujcem nismo dolžni. Posebnost ljubezni obstoji tako v večji pristrčnosti kakor tudi v različnem načinu, kakor se ljubezen javlja v dejanju; kajti posebnosti zveze mora odgovarjati tudi posebnost ljubezni.

V kolikor gre torej za posebno razmerje do drugih (v kolikor smo z drugimi na poseben način zvezani, n. pr. po krvnem in jezikovnem sorodstvu, op. priobč.), moramo v tem primeru z nami zvezane bolj ljubiti kakor druge in več za nje storiti in žrtvovati. Za rešitev domovine je treba v primeru sile žrtvovati vsako drugo zemeljsko dobrino. Blagor domovine je višje dobro kakor blagor posameznika; kajti celota je dragocenejša nego del. Narava sama nas uči, da se mora del izpostaviti vsaki nevarnosti, da zabrani pogubo celote. Če nam kdo hoče prizadejati smrtni udarec, nehote dvignemo roko, da prestrežemo udarec, ker je bolje, da je ranjena roka, nego da je izgubljeno življenje. Po tem nauku narave se ravna pamet v meščanskih čednostih, kajti čednosten državljan se izpostavi smrtni nevarnosti, če je potrebno za rešitev domovine. Vojak zapusti zaradi domovine lastno družino, ne kakor bi jo samo na sebi manj ljubil, marveč ker gre za dobrino, katere ohranitev se mora odkupiti, če treba, z žrtvijo vseh drugih zemeljskih dobrin.

Prebivalstvo poljskih mest. Največja poljska mesta so: Varšava, Lodz, Lvov, Poznanj, Krakov, Vilno, Katowice. Varšava šteje 1,171.900 preb., Lodz 604.600 preb., Lvov 312.000 preb. Na četrtem mestu je nastopila sprememba. L. 1921 je bil na četrtem mestu Krakov, zdaj stoji na četrtem mestu Poznanj z 246.500 preb., na petem mestu Krakov z 219.300 prebivalci. Vilno ima 195.100 preb., Katowice v Zg. Šleziji pa 126.100 preb. Od l. 1921 se je število prebivalcev Katovic skoro trikratno pomnožilo. Skupno šteje imenovanih sedem mest 2,875.500 preb.

Po »Dzienniku Berlinskem«.

Zadružništvo in mladina. S tem naslovom je izšel uvodni članek v »Zadru-

garju«, glasilo »Nabavljalne zadruge uslužbencev državnih železničarjev« v Ljubljani, 1937, št. 11. V članku, ki sem ga slučajno dobil v roke, je izražena želja, da naj za prevažni združni pokret pripravljamo že mladino. Tam pravi člankar, da moramo sami dati iniciativo državi. »Prvo pa, kar moremo in moramo storiti, je, da zahtevamo obvezen pouk v združništvu od prvega razreda ljudske šole do zadnjega semestra na univerzi! Ta pouk pa naj ne bo zgolj tehnično-trgovski, ne go mora biti tudi duhovno-združni.« Tu moram opozoriti člankarja, da gre kljub dobri volji za izvršitev take stvari v šoli vendarle predaleč. Taka zahteva za 1. razred je enaka tistemu nespametnemu »šolniku«, ki je trdil, da se mora že v 1. razredu začeti z milijoni računati. Vsaka stvar ima svoj čas, da zori in potem kaj tekne. V vseh državah so predpisi, kaj in kdaj se uči v vsakem razredu in to na podlagi izkušenj najboljših učiteljev, toda o združništvu ni bilo nikjer nič postavljenega. Pač pa so potrebne posebne Zdržne šole, da dobijo izbrani obiskovalci temeljito znanje. V višjih razredih ljudskih šol in z ozirom na podeželske zadruge se dajo samo nekateri pojmi obravnavati. Tako je mogoče kaj povedati o hranilnicah in posojilnicah, mle-

karskih in drugih združah. Tudi je mogoče nekaj besed vplesti pri uporabnih računskih nalogah in dati kaj več smisla za take organizacije. Za uvedbo takega gradiva v ljudsko šolo in za tako narodno izobrazbo je prvi deloval nadučitelj F. Lužar v Izlakah. On je sam izvenšolsko krogi 15 let dejansko vodil združništvo in zadevno knjigovodstvo ter pazil, kako bi se to preneslo med mladino in v širše plasti naroda. V ta namen je pri reformi takratne ponavljalne šole sestavil učno sliko »Združništvo«, ki se nahaja v zbirki »Učne slike za ponavljalno šolo« (zbral šol. nadzornik Lj. Stiasny 1909, I. del, str. 259). Sledilo je Lužarjevo predavanje »Združništvo in ljudska šola«, priobčeno v »Slovenskem Učitelju« 1911, št. 7/8. V »Računici za ponavljalne šole«, ki jo je tudi sestavil Lj. Stiasny (Dunaj, 1911) so od Lužarja sestavljene naloge iz združništva, posojilnic in mlekarstva. Na tej podlagi je bila ta snov uvrščena in odobrena v »Podrobnem učnem načrtu za ponavljalne šole« l. 1914. — V prvi razred osnovnih šol spada torej vse kaj drugega.

F. B.

Naval na gimnazije. Slovenija ima 24 državnih klasičnih, odnosno realnih gimnazij in 3 zasebne gimnazije. Na vseh gimnazijah je bilo letos vpisanih 12.771 dijakov in dijakinj.

Razglednik

Zdravje državljanov je največja narodna dobrina. Med prvimi velikimi nalogami, ki jih je Nemčija zavzela po prevzemu Avstrije, je bila ta, da je odredila natančno preiskavo šolske mladine. Le 20 odstotkov preiskanih otrok je bilo priznanih za zdrave. Vsi drugi so bili premalo hranjeni ali pa rahitični in skrofulozni. 40.000 revnih in sestradanih otrok je bilo takoj poslanih v Nemčijo, da so se s pomočjo raznih dobrodelnih društev okrepili ter dobili boljšo obleko. Rojstvo otrok je sploh katastrofalno nazadovalo. Za sistematično zdravljenje so predvsem reorganizirali zdravniško službo, da v prihodnje ne bo več na Dunaju

65 odstotkov židovskih zdravnikov. Za varstvo mater, pa ne šele v bolezni, se bo že pravočasno poskrbelo. Za stalno nadzorstvo naraščajoče mladine bo bolj preskrbljeno kakor doslej. Tudi najrevnejši mora dobiti možnost, da si poišče zdravnika, in sicer takega, kakor si ga sam želi. V tem smislu se preurejajo in čistijo bolniške blagajne. Snažni in zdravilni delavski prostori so prve zahteve, ki se bodo uredile po mnogih izkušnjah v stari državi.

F. F. L.

Svetovni mladinski kongres. Dne 23. avgusta t. l. se je vršil II. svetovni mladinski kongres, na katerem so razpravljale pravne in politične komisije v

osmih sejah o mednarodnem delu za šolsko vzgojo ter o podlagi za mir. Socialna in vzgojna komisija se je pečala z vsemi problemi, ki zadevajo mladino. Ta komisija je izdelala resolucijo za zaposlitev brezposelne mladine. Nadaljnja komisija se je pečala z religioznimi in fašističnimi načeli miru. Kongresa se je udeležilo 18 evropskih in izvenevropskih držav.

E. D.

Novi šolski tipi v Nemčiji. Višje šolstvo je šele letošnjo pomlad dobilo določene urnike in učne načrte. Po svetovni vojni so prejšnje internatne šole dobile naziv »državni prosvetni zavodi«. Leta 1933. so ti zavodi dobili ime »nacionalno-socialni vzgojni zavodi«. Na novo so nastale posebne šole, tako »nemška višja šola v Feldafingu na Starnberskem jezeru« in »Rudolf Schröterjeva šola na Saškem«. »Hitlerjeve šole« so sklenile šele prvo šolsko leto in so popolnoma svoje vrste ter so enote »Hitlerjeve mladine«. Vodja posebne državne organizacije določuje učno snov, učni načrt in učno osebje. Prvi razredi so v Ordensburgu Sonthofen. Za nagovor med učenci in učitelji je uvedeno tikanje. Namesto »pouka« preteklosti je urejeno tovariško skupno delo. Delo v teh šolah ni samo v splošnem znanju, temveč sega bistveno v dnevni čas učenca. Tako poročajo listi, da ima višja šola v Feldafingu poleg najbolj temeljitega športa še brambni šport (Wehrsport). Redne strelne vaje z malim kalibrom so nekaj samoumevnega. Enako je motorni šport postavljen med pouk. Rokodelski pouk (Werkunterricht) je uveden tako, kakor učenca veseli. Imajo tečaje za ključavničarstvo, mizarstvo, delajo zrakoplove i. dr. Da ne izgubljajo zveze med življenjem, obiskujejo taki dijaki kake enake šole v drugem kraju in pomažajo večkrat v popoldanskem času v delavnici pri kovaču ali zidarju. Za sprejem v te nacionalno-politične vzgojne zavode je določen za najnižji razred (sexta) v času pred veliko nočjo sprejemni izpit, ki traja nad osem dni. Predmet izpita je primerna učna snov in telesna sposobnost, dokazi poguma in odločnosti, tovariško vedenje s sošolci in enako. Šolnine ne pobirajo.

F. Lužar.

Ljudska visoka šola na Danskem. Ustanovitelj ljudske visoke šole na Danskem je Grundtvig, katerega idejo je podpiral kralj Kristjan XIII. Namen ljudske vis. šole je bil, šoli odraslo mladino ter ljudstvo moralno in duhovno dvigati ter vse ljudske sloje utrjevati v plemenitem domorodnem mišljenju. — Kristjan XIII. je umrl preden je mogel uresničiti Grundtvigov načrt, a njegov naslednik se je zavzel za stvar, ko je videl, da je ideja za ustanovitev visoke šole prodrla v široke ljudske plasti. — Prva ljudska visoka šola je bila ustanovljena leta 1863, a še tekom istega leta je vzraslo na Danskem že 20 takih visokih ljudskih šol. Ideja ljudske visoke šole se je kmalu začela širiti v vseh državah Evrope. Čez 2 leti po ustanovitvi prve ljudske visoke šole je bilo na Danskem že 70 visokih ljudskih šol, tako da je Danska zibelka ljudske visoke šole. Mali kmetje, najemniki, obrtniki ter šoli odrasla mladina so marljivo posečali ljudsko visoko šolo. Poslej se je ljudska visoka šola na Danskem tako širila, da ima danes tam skoro vsak kmet, delavec, vsak obrtnik itd. ljudsko visoko šolo. Dvignilo se je narodno gospodarstvo, napredovalo je poljedelstvo, kajti namen visoke šole je bil, da kmeta in poljedelca ne izkorenini iz zemlje, ampak obratno, da poglobi njegovo ljubezen do zemlje in ga nauči racionalnega gospodarstva. Vpliv ljudske visoke šole je bil na vse prebivalstvo izredno blagodejen, kajti ljudska visoka šola je dvignila kmeta na stopnjo umnega kmetovalca ter ga utrdila v нравnem in plemenitem domorodnem mišljenju, obrtnikom in delavcem je pripomogla do lepše človečnosti in socialnega podviga, kajti vsak mojster, vsak poslovodeči trgovec, mlekarnar, zadruhar itd. na Danskem je dovršil danes ljudsko visoko šolo.

E. D.

Kongres zgodovinarjev v Zürichu. V dneh od 28. avgusta do začetka septembra t. l. se je vršil v Zürichu VIII. mednarodni kongres za zgodovinsko vedo. Kongresa so se udeležili najznamenitejši zgodovinarji iz Nemčije, Norveške, Indije, Argentinije, Kanade, Sirije itd. Število udeležencev je bilo 1200 iz najrazličnejših držav sveta.

E. D.

